

Mūsų laikraščiai.

Varpas, Ukininkas ir Naujienos

išėina kas mėnuo.

Ant metų su prisiuntimu prekiuoja:

	Varpas	Ukininkas	Naujienos
Lietuvoje (Maskolijoj) konvertuose	5 rub.	3 rub.	3 rub.
Prusuose (Vokietijoj) ir Austrijoj	4 Mk.	2 Mk.	2 Mk.
Amerikoje ir kitur	5 Mk.	3 Mk.	3 Mk.

Į Sandarbininkus.

Parankumo dėlei prašytume sekti šiuos praktiškus nurodymus:

- Korespondencijos ir kiti smulkūs rašteliai reikia rašyti ant vienos pusės lapo, kad juos lengva būtų atskirti vienus nuo kitų. Laiškai į Red., atskaitos, turi būti rašomi ant atskirų lapelių.
- Siunčiant rankraščius reikia nurodyti
 - į kokį laikraštį kas siunčiama;
 - ką išpuola daryt, jeigu rankraštis koks negalėtų būti patalpintas į mūsų laikraščius;
 - siunčiant daug rankraščių pridėti ir jų surašą su kokiu nors parašu (pseudonimu);
 - siunčiant didelius rankraščius, tinkančius spaudimui atskiroj knygutėj reikia butinai pranešti ir adresą.
- Siunčiant pinigų, reikia *butinai* prisiųsti (drauge arba skyrium) ir paaiškinimą
 - keno pinigai;
 - kiek ir ant kokio dalyko siunčiama;
 - kuomet ir kokioj formoj turėtų būti kvituota.

Iš „Varpo“ išleistuvės galima parsisiųsdinti ir senesnieji laikraščiai:

	Prusuose (Vokietijoj)	Amerikoje ir Anglijoj		Prusuose (Vokietijoj)	Amerikoje ir Anglijoj
Varpas 1889 m. . .	5,00 Mk.	6,00 Mk.	Ukininkas 1890 m. .	5,00 Mk.	6,00 Mk.
„ 1895 m. . .	5,00 „	6,00 „	„ 1895 m. . .	5,00 „	6,00 „
„ 1897 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1896 m. . .	4,00 „	5,00 „
„ 1898 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1897 m. . .	4,00 „	5,00 „
„ 1899 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1898 m. . .	4,00 „	5,00 „
„ 1900 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1901 m. . .	3,00 „	4,00 „
„ 1901 m. . .	4,00 „	5,00 „	Naujienos 1901 m. .	2,00 „	3,00 „

Konvertuose į Maskoliją prekiuoja daugiau, negu Prusuose.

V A R P A S

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Policijos viešpatavimas.

„Pagal jūsų darbus taps jums užmokėta“.

Nesenei tapo ištremtas iš Lietuvos visas buris lietuvių-inteligentų už t. v. „priešvalstijinę propagandą“, arba, da geriaus sakant, „pasikėsymą prieš valstiją“.

Tai jau yra antras lietuvių „pasikėsymas“ prieš maskolijų valdžią ir jos privilegijas.

Nors mūsų kankintiniai pasidavė budelių sudui, nors plati minia dar veik niekuo neapreiškė savo politiško susipratimo, bet valdžia visgi nepasitiki nė ant savo „šventųjų“ tiesų, nė ant policijos, nė ant savo kariumenės: susektieji valdžios priešininkai tapo kuonuodidžiausiai valdžios nubausti. Tapo išsiųsta apie 30 žmonių, tarpe kurių yra kelios šeimynos su mažais vaikais. Žmonės išplėsti iš po savo pastogės, jiems atimta duona, šeimyniškas ramumas suardytas, kiekviens išmestas iš paprastų gyvenimo vėžių ir įstumtas į naujas nelaimės, įstumtas į dorišką ir fizišką vargą ir atiduotas ant valios ir prižiūrėjimo policijos,*) žiaurių ištvirkusių kareivių, mintančių iš žmonių vargo ir ašarų.

Skriaudos kankintinių už tautos laisvę tuo tarpu turi pasilikti neatlygintos: liaudis da tik pradeda busti iš miego ir nesiskubina į pagelbą savo apgynejams. Bet ir mums jau aušta aušra geresnės ateities, pasėta sėkla neprapuola, bet atneša vaisius: kankintiniai gimdo kankintinius, prispaudimas — priešgynumą, skriaudos — kerštą.

Nors mūsų spėkos da nepriaugo iki atlikimo tokių karžygiškų darbų, kaip užmušimas Vidaus ministerio Sipiagino, bet jau ir po mūsų stogu apsiireškia ženklai protesto ir keršto dėlei nežmoniško valdžios tarnų apsiėjimo. Męs teipgi galime tikėtis to laiko, kada liaudis pajus visą biauromą valdžios darbų, pajus savo skriaudas ir, negalėdama susilaukti teisybės, pati eis tos teisybės jieskotis ir darys savo sudą...

Maskolijoj jau artinasi žmonių sudas, girdėt šuviai, ruksta dumai, bruzda minia ir rengiasi į kovą prieš valdžią, sekdamą savo vadovų paveikslą.

Mums apskritai yra miela girdėti pasikėlimą prispaustų ir paniekintų Maskolijos gyventojų, bet ypatingai turi pripildyt džiaugsmu mūsų širdis tas apsiireškimas valandoj tautiško mūsų liudėjimo. Koki yra dabar politiški pasilaikymai Maskolijoj ir kokia dvasia apima maskolijų tautą, gali liudyti atsisaukimas, kurį išleido Peterburgo

*) Apie policijos priežiūrą žr. „Uk-a“ Nr. 7.

„Боевая Организация“ Socialistu-Revoliucionieru Partijos ant rytojaus po nušovimo minist. Sipiagino.

Čion talpiname mēs *in extenso* svarbesnījį to atsišaukimo daļi, verstā ir prisiūsta mums p. *Revoliucionieriaus*.

„Pagal jūsu darbus taps jums ūzmokēta“.

Jie to norējo ir to susilaukē . . . Savo baisesi ziauriais, begēdiškais parēdymais jie privertē visus nustoti pasitikējimo, kad da galima kā-nors veiktī ramiu budu. Mindžiodami po koju īstatus, pasityčiodami iš garbēs ir visiškai paniekindami ypotos vertybē, jie įkvēpē visiems pasibaisējimā ir pasibiaurējimā jais. Jie suslēgē spaudā rep-lēmīs cenzuros cirkuliaru. Jie pavertē universitetus į stovyklas kazoku ir policijos. Jie užmušē „zemstvā“ ir išnaikino sudā. Jie smaugia žydus, lenkus, finus ir kitas tautas. Visā šalį jie apšējo šnipukais. Visus kalējimus jie pripildē darbininkais ir jaunuomene. Jie išvarē iš sostapiliu inteligencijā. Jie užkrovē ant visu žmoniū nepakeliamus mokesčius, o apiplēšē ir sunaikinē juos, apsiautē augšta policijos siena, neleisdami niekam nunešti pagelbā į sodžiū, į tą bado ir mirties viešpatystē. Visur pyška kančiai ir švytruoja nuogi kardai. Beginklius darbininkus šaudo ant gatviu. Visa Maskolija yra atiduota į rankas kazoku ir policijos ir išrodo kaip po karēs.

Viskā tai daro musu ministeriai, musu general-gubernatoriai ir kiti caro tarnai. Ir mēs nematome galo tam žiaurumui ir tam žvėriškumui. Mēs nežinome, kokiomis da baisybėmis gali pripildyti šalį musu valdytojai, bet mēs žinome, kad nėra baisybiu, nėra žvėriškumo, kuriu jie su ramia širdžia nesētų aplink save. Mēs nematome spēkos, kuri galētų sulaikyti tuos kraugerius, godžius satrapus, kurie be kontrolēs ir bausmēs savaip rēdo turta ir gyvastį 130 milijonu žmoniū.

Visi aplink be murmėjimo velka tą nužeminantį žmogaus ypata jungā, visi su baime slepia savo pasipiktinimā, savo ukėsiškā jausmā, ir per tokį vergiškā paklusnumā tiktai pasididina prispaudimas, pasididina begėdiškumas musu valdytoju. Mēs socialistai-revoliucionieriai pripažįstame, kad kiekvienas, kuris nekliudo piktui, sėjama valdžios, yra ne tik pasyvišku liudininku, bet ir jos pagelbininku. Negalėdami koku-nors ramiu budu priešintis tam piktui, mēs, sumanioji mažuma, skaitome ne tik už savo tiesā, bet ir už savo šventā priderystē — nepaisant ant viso pasibaisėjimo, kuri sukelia pas mus panašūs budai kovos — prispaudimā atremti spēka, už praliētā žmoniū kraujā ūzmokēti pačiu prispaudėju krauju. Mēs ūždedame atsakymā už visas baisybes šitos kovos ant valdžios, kuri privertē mus atsistoti ant šito kelio.

Ir teprimena nusudymas šito žmoniū priešo (Sipiagino) visiems, kurie turi savo rankose Maskolijos likimā, kad ir pas bailius ir esančius be tiesų jos suns yra rubežius nužeminimo ir prispaudimo, perėjus per kurį net patīs bailiausieje ir ištikimiausieje valdiniai pavirsta į pasišventusius kareivius ir rusčius atkeršytojus. Ta valanda musu tėvynėj jau dabar prasideda. Sauvalė valdžios vis labiau ir labiau darosi nepakeliamā ir užgaulingā. Abelnas jos pasi-

biaurėjimas kasdię auga... Aušta aušra didelės kovos, kuri lemia šaliai daug nelaimių ir didelę pragaištį... Užbėgti jai už akių galima tiktai vienu budu — leisti žmonėms ramiais ir kulturiškais budais sulaukyti valdytojų sauvale.

Męs reikalaujame, kad kuogreičiausiai būtų užbaigti reikalai visų politiškųjų prasikaltėlių ir kad būtų paleisti iš kalėjimų visi politiškieji prasikaltėliai. Męs reikalaujame kad kuo-greičiausiai būtų išnaikinti visi ypatingieji įstatymai ir parėdymai sulyg tautų ir luomų, reikalaujame laisvės susirinkimų, spaudos ir žodžio. Męs reikalaujame susaukimo visuotino Žmonių Seimo („Zemsky Sobor“).

Yvairūs atbalsiai.

Nepasisekimai Vilniaus gubernatoriui, kaip neprašytam Vilniaus dijecezijos rėdytojui. Netikėtas kunigų pasipriešinimas. Iškur ans atsirado. Užmirštas Vilniaus vyskupo cirkuliaras. Vargai gubernatoriaus su išsiuntimu kun. Klepackio. Tikra bausmė už valdžios tarno „stropumą“. Darbininkas Girš Lekert. Raseinių žydų pasilinksminimas. Maištas Zagarėj.

6-me num. „Varpo“ š. m. p. V. Kapsukas paduoda ištisą raštą Vilniaus gubernatoriaus*), kame šis, sulyg ministerio Sipiagino paliepimo, grąšina kunigams, kad nepildytų Vilniaus vyskupo cirkuliario apie cerkvinės mokslaines. Šis raštas buvęs pasiųstas į Vilniaus dijecezijos konsistoriją su paliepimu išsiuntinėti jį visai Vilniaus dijecezijos dvasiškijai, ką buk konsistorija ir atlikusi. — Buvo tai teip, bet vis-gi nevisai teip.

Reikia žinoti, juog po išsiuntimo vyskupo Zvieravyčiaus į Tvėrių Vilniaus konsistorija pasiliko be tikro ir vienintelio savo rėdytojaus; vyskupas išvažiuodams nepaliko čia savo vietininko. Todėl visi popieriai ir cirkuliarai, nusiųsti į šią konsistoriją, turėjo ten gulėti iki sugrįžimo paties vyskupo arba paskirto jo vietininko. Tokio nepuikaus likimo susilaukė netikėtai ir minėtas gubernatoriaus raštas. Patyręs apie tai gubernatorius, pyko ir rėkavo ant likusios vyskupo kanceliarijos, bet veltui — visi raštai liko sau gulėti ant vyskupo stalo. Nebgalėdams trivoti, stropus gubernatorius pasiskubo patsai atlikti pavestą konsistorijai darbą su pagelba savo policijos. Tas-pats raštas tapo atspaudintas ir vienoj dienoj staiga pas visus Vilniaus kunigus atsilankė policijos asesoriai („pristavai“), reikalaudami, idant šie pasirašytų, juog jiems buvęs praneštas išpildymui šis gubernatoriaus, atsiųstas vardan ministerio, paliepimas. Apie šią gubernatoriaus „štuką“ buvo išanksto jau patirta ir veltui tik ans vienoj dienoj bandė kunigus prigauti. Iš Vilniaus kunigų pasirašė tik tris: Alekna, Baiko ir Višinskis, iš kurių du paskutiniu paskiau atšaukė savo parašą. Kun. Majauckas, šv. Stepono bažnyčios kapalionas pasiuntė gubernatoriui net laišką, privestą ir p. Kapsuko, kame protestavo prieš neteisingą gubernatoriaus reikalavimą. Nuo kunigų-kaimiečių tuos parašus teipogi

*) Žiur. „Atbalsiai Vilniaus vyskupo cirkuliario“ Nr. 6, pl. 123.

atiminėjo policijos tarnai, bet daugumas, kaip girdėt, visai atsisakė nuo davimo šių parašų.

Kunigai teip pasiūlė, nes turėjo nuo savo vyskupo tvirtą paliepiimą, kad jie neturi tiesos išdavinėti policijai jokių parašų klausimuose tikėjimo. Privedu čia tą vyskupo cirkuliarą, išleistą 14 dienoj liepos 1901 m. Nr. 1567 į Vilniaus dijecezijos dvasiškiją:

„Laike keleto paskutinių metų nesykį buvo atsitikimai, kad pati „administracija ir jos urėdai dalykuose tikėjimo bandydavo tiesiog „susinesdinti su Vilniaus dijecezijos rymo-katalikų dvasiškija be jokio „Dijecezijos Vyresnybės sužinojimo ir sutikimo. Paveizdan, vienas iš „gubernatorių atiminėjo nuo kunigų parašus, juog jie laidojant „numirėlius po kaimus arba miestelius, negiedosią bažnytinių giesmių; „kitsai gubernatorius (Gardyno rėdybos) kreipėsi tiesiai prie vieno iš „džiakonų, idant šis pasirupintų apie uolesnį mokslainių (pridėkim, „cerkviinių!) lankymą. (Jo raštas prie Sakalių džiakono 28 birž. „1900 m. Nr. 5422). Vienas iš apskričių sprauinkų (Lydos miesto „12 d. kovo 1901 m. Nr. 138, prie Radunės džiakono) kvietė džia- „konus savo apskričio, idant jie patįs ir per priklausančius jiems „kunigus gelbėtų policijos tarnams panaikinti dvasiškus giedojimus, „laidojant numirėlius.

„Pasiremdams ant augščiaus pasakyto, tvirtai įsakau priklaus- „sančiai man dvasiškijai, idant ji, pildydama svietiško turinio admini- „stracijos paliepimus ir tokiu budu duodama gerą pavyzdį katalikų „avinyčiai, visuose dalykuose, kurie tur tiesą arba nuošalinį ryšį su „bažnyčia arba tikėjimu, jokiū budu nedavinėtų, nė žodžiu, nė ant „rašto, kokių - nors parašų svietiškajai valdžiai be mano kiek- „viename atsitikime žinios ir pritarimo. (Pasirašė) Vilniaus vyskupas „Zvieravyčius. Sekr.-kan. Sadauckas.

Nors gubernatorius, pasisavinęs tiesas dijecezijos rėdytojaus, pasielgė prieš įstatymus pačios tvarkos, vienok šesis kunigus, drąsiau pasipriešinančius jo paliepimui, buvo velijęs ministeriui Vidaus Dalykų ištremti. Bet nieko nepešė, nes nuo dabartinio ministerio Plevės gavo žinią, idant jis šį visą reikalą nuramdintų.

Nepešęs nieko su išvarymu šešių kunigų, gubernatorius užsipuola ant dominikonų bažnyčios kamendoriaus kun. Klepackio. Mat jam buvo pranešta, kad šis kunigas užsiima agitacija tarp mažų vaikelių, lankytojų vienos 4-ių kliasų pramonės mokslainės. Išdavė paliepiimą, kad kunigas tuoj išvažiuotų į Gardyną, bet kunigas atsisakė priimti gubernatoriaus paliepiimą: mat sulyg dvasiškijos tiesų, nusprendimą apie šį istrėmimą kunigas privalo apturėti nuo savo vyresnybės, nuo vyskupo, o šio-gi čia nėra, — jis tebesėdi Tvėrinje. Gubernatorius siunčia kitą ir tretį raštą, bet tai nieko negelbsti. Pagaliaus kviečia pas save į kanceliariją pasikalbėtų, bet kunigas ir-gi neklauso, pasiūsdams gubernatoriui pasiteisinimą, kad jis bijąs lankyti jo kanceliariją, nes jį galį ten suimti ir išgabenti, kaip jau tai pirmiaus buvo daryta. Drauge duoda žinoti, juog geroju jokiū budu nevažiuosiąs; jeigu-gi panorėtų jį po prievarta išvežti, tai žadėjęs pakelti truksmą ir kviesti žmones pagelban. Sutikęs tokį drąsuolį, gubernatorius paliko jį Vilniuje, kame ir dar jis tebėra, nes patį gubernatorių sutiko nelaimė:

netikėtai 5 d. gegužės tapo pažeistas ir išgydymui žaisdų turėjo skubiai važiuoti į užsienį, o Vilniuje liko sau ramiai gyvendamas kunigas Klepackis.

Šuivyje į gubernatorių dievobaimingi žmonės greit užmatė Dievo pirštą, tik stebėjosi, dėlko tam tikslui tapo parinktas žydas Girš Lekert. Čia tikriaus jau buvo matyt atmonyimo kumštis iš pusės darbininkų luomos, kuri nepasigailėjo paaukauti žmogaus pamokiniui šio valdžios stropaus tarno, užsimaniusio numalšinti „revoliuciją“ ryšk-tėmis. Pasityčiojimas gubernatoriaus ištiesų buvo nežmoniškas. Jis žinojo, kad 1 d. gegužės darbininkai apvaikštinės savo šventę — apie tai galėjo patirti iš daugybės išmėtytų atsisaukimų. Ačiu šiai progai panorėjo iškelti sau tikrą puotą. Prieš tą dieną jis paliepė ant policijos kiemo atvežti vežimą ryškėčių ir pirmoj dienoj liepė policijai visur gaudyti maištininkus. Tiesa, kruvelė darbininkų nenusigando nė policijos, nė išstatytos kariumenės ir, išbėgę iš vieno kiemo, padrįso pakelti raudoną papartį su baisiu užrašu *šalin carizmas!* Žinoma, tuoj buvo sugauti ir nuvesti ant kiemo. Prasidėjo plakimas, bauriausias pasityčiojimas policijos iš kokios dvidešimties darbininkų, kurie buvo policijos apsiausti. Už tokią puotą reikėjo atmonyti, ir drąsuolis Girš Lekert nepasigailėjo savo gyvasties tam tikslui. Savo mierį jis pasiekė, nors ne pilnai, ir neapsiriko ir tame, kas jį laukia už tą darbą. 5 d. krito šuvis ir po keleto kvailių ceremonijų, vadinamų karės sudu, 28 dienoj jis tapo pakartas. Kad jo šuvis ir šiandien da spengia valdžios tarnų ausyse, tai galima spėti ir iš to, kad naujas gubernatorius, kurį žada mums atsiųsti, pastatęs ypatingus reikalavimus savo rėdymui. Fon Val tuo tarpu jau atsidūrė už kalnų, už upių — iškeliavo į užsienius „gydytus“ nuo apėmusių jį visokių „negalių“, teip paprastų Maskolijos karžygiams.

Kad žydai mėgsta maištus kelti, tai valdžia turėjo persitikrinti ir iš atsitikimų Raseiniuose pirmose dienose gegužės. Tę žydai darbininkai buvo susirinkę į mišką ir laikė savo susirinkimą. Buvo daug šnekų. Paskui žmonės linksminosi: buvo padarę stiebę, ant kurio padėję tikrą caro vardą. Negana da to — šį stiebę viešai pakorę. Apie tai žinoma pasklido po apygardą garsas. Atvyko žandarai; senieji žydai išsigandę nurodė maištininkus. Buvo padaryta daug kratų, sujimta apie 20 žmonių, bet paskui daugumą iš jų paleido. Kiek jų dar sėdi už tai, truksta man žinių.

Ne teip pigiai pasibaigs tur but kitas maištas, jau ne prieš carą, bet prieš turtingą Lietuvos poną, Žagarės Nariškina. Šis caro kamerjunkeris retai sėdi Lietuvoj, dažniausiai vieši Londone. Nors ir menkas iš jo maskolius, vienok stengiasi ir-gi skrieti Lietuvoj maskolišką dvasią. Šitai į tarnystą, gana apščią, parsikvietė maskolius, visur viešpatauja ne tik tvarka, bet ir kalba maskoliška. Žmonėms, žinoma, tai netinka. Negana to. Jis užmanė padidinti savo sodną. Tokiam padidimui iš vienos pusės kenkė vieškelis; jis išgavo nuo rėdybos valdomojo komitėto, geriaus sakant, nuo gubernatoriaus, tiesą tą vieškelį praveisti į šalį, teip juog važiuojant į miestelį prisieina pusantro viorsto važiuoti aplinkui. Žmonėms tai netiko, priegtam dar ir tas nutiestasis kelias yra gana blogas. Ilgą laiką jie bandė keliauti senu keliu per-

lipdami per augštą tvorą. Bet veikia vietoj tvoros tapo pastatyta aplink sodną muro siena. Ką buvo daryti! Štai 15 d. gegužės susitarę pradėjo griauti muro sieną. Labiausiai rodėsi įnirtusiomis moteris, kurioms kelias į bažnyčią pasidarė daug tolesnis. Nė policija, nė Nariškino urėdai nieko negalėjo padaryti: muras vis buvo griaunamas. Tuojaus buvo duotas telegramas apie šį maištą. Gubernatorius Kauno liepė Šiaulių sprauinkui tuojaus keliauti ant vietos, pridurdamas patarimą, idant prisijęsus reikalui plaktų rykštėmis iki šimtui. Šis su savo policija atvyko, bet plakti pasibijoj — per daug miestelyje buvo žmonių. Pareikalavo kazokų, kurie už dviejų dienų jau pribuvo. Maištas tapo numalšintas. Už keleto dienų važinėjo tyrinėti net patsai gubernatorius, kursai iš pradžios buk norėjęs iš to griovimo sienų padaryti baisią bylą — buk žmonės norėję išgriauti Nariškino mantą.

Staršina, šimtininkai ir kiti policijos urėdai tapo nuo vietų pašalinti ir suimti; buvo suėmę net 17 moterų.

Berželis.

○— Pasikalbėjimas. —○

Įsiklausius į balsus, atsiliepiančius apie mūsų laikraščius, užgirsime vieną nuolat sugrįžtantį ir atsikartojantį, — o tai yra aimanavimas iš priežasties stokos gyvybės. Prakilniausi mūsų rašytojai nuo senėi jau, nepraleisdami jokios progos, stengiasi mus sužadinti prie pildymo mūsų priedermių, kaip tautos sąnarių, pertikrinti, kad kol mūsų visų gyvenime neužims pirmos vietos mūsų tautos atgyjimas, tol mardėsime. O laikas butų nors kartą tikrai prabusti . . . Užtektų jug jau romantizmo laikų, kuomet vien džiaugėmės ir trindami mieguistas akis, šaukėme viens kitam: — „Ar žinai brole, jug aš lietuvis, ir moku lietuviškai ir nesigėdysiu su tavimi ant ulyčios ir kitose viešose vietose lietuviškai šnekėti.“ — „Ir aš ir-gi nebusiu už tave prastesnis.“ — „O mūsų tėvynė kokia puiki! Ir joje pievos žaliuoja ir miškai gaudžia ir laukuose javai uždera neprasčiau kaip kitur ir mėsų niekuo neprastesni už kitus žmones, todėl nesidrovėkime tarti balsiai: „Aš lietuvis! Tu lietuvis! Mėsų visi lietuviai! Mūsų tėvynė Lietuva!“ — Parafrazuodami prasmę tų žodžių ir beveik vien girdamės prabudę, pripildė mūsų pranokėjai visą „Aušrą“. Daug rašalo išliejo, daug giesmių išgiedojo, o paskui, kaip paprastai klojosi pasaulėje, viens begiestant pavargo, kits užkimo, trečias, pasidžiaugęs gyvasčiu, nieko daugiau ir pasakyti nerado. Kiti dar savo džiaugsmą mėgino išlieti „Varpe“ ir „Ukininke“, bet istę atsiliepė balsas reikalaujantis rimtesnių darbų, o dažnai tokių nesulaukęs, pats atidirbdavo už visus . . . Nuo tų laikų niekas beveik neatsimainė . . . Tik rasi tiek, kad akis užmerkus vienam milžinui, keli stropesni darbininkai stengiasi į jo pėdas stoti . . . bet vis-gi neįstengdami ir keli kartu tą atlikti, ką jis vienas ištesėjo . . . Savo tautos gyvybe rašytojai neraginami, nestumiami tolyn patįs by atšalsta, by nusimena. Seniau gavęs į rankas „Varpo“ numerį, žmogus tarytum tvirtesnis jutais ir nors aplink savęs nematy-

damas vienaip manančių ir tavo darbams prijauniančių, bet buvai tvirtai persitikrinęs, kad nors ir nepažįstamos ir toli nuo tavęs, bet yra rankos tvirtai įkibusios prie to paties darbo, prie kurio ir tu stengiesi našlės skatiku prisidėti. Laikraštyje rasdavai ne vien draugą, tave augštin keliantį, bet ir vadovą, nurodantį tau kelią prie darbo, reikalaujančio greitesnio atlikimo.

Dabar, nerasdami laikraščių tokio sužadavimo, apkaltiname nesykį ir redakciją, nesuteikiančią mums reikalingo peno . . . bet ar turime tiesą tą daryti? . . . Sakome: „Talpina ten negalimus straipsnius“, arba girdžiasi tiesiog balsai: „Protekcija redakcijoje ir-gi turbūt savo atlieka.“ —

Jug redaktorius apart morališko užganėdinimo neturi jokie kito pelno iš spaudinimo to arba kito straipsnio, o turėdamas savo rankose, taip sakant, visą mūsų tautos gyvenimą, negal neatjusti mus nuo senų laikų kankinančios stokos gyvybės. Griebdamas redaktorius vien prie visokių įrankių, reikalingų sužadimui pas mus gyvybės, talpina nors ir silpnūčius darbelius, by kiekvienai naujai užgimusiai rašliaviškai spēkai priduoti drąsumo prie darbo, pritraukti ją, neatstumti. Tame paaiškinime teranda sau atsakimą ir išaiškinimą tie priešai, kurie turi drąsą mesti mums į akis tokius žodžius: „Jūsų *Varpas* ir *Ukininkas* svyruoja by girtas, užtai kad neturite tikro darbavimos siekio.“

Mums užteks to siekio, kurį sau pastatėme: tarnauti visai tautai, be skirimo jos į partijas ir platinti tautišką susipratimą. Kokiais takais mes prie to žengiamo, kiekvienam gali būti aišku, kas norės arčiau prisžiūrėti mūsų darbams . . . Iš kalno girdžiame papeikimą ir paniekinimą jų, bet kur kelios vos ypatos iriasi prieš užliejančią ją srovę, tą iš kalno turime žinoti, kad darbas negal paskubėti . . . Jug rašliava buvo pasaulėje ir visuomet bus vien by atgarsiu tautos gyvenimo . . . O prisiklausykime tam mūsų gyvenimui, ką jis mums suteikia. Štai žinios rinktos per kelis mėnesius:

Vienas iš darbštesnių mūsų rašytojų guli ligonbutyje iš ubagaujamo skatiko. Džiova serga. Kaip su juo bus, dar nežinia, bent nieko gero negalima prie dabartinio jo budžeto tikėtis . . . o jo budžetas — 0.

Kitas vyrukas užsitarnavęs ne vien kaip gabus rašytojas, bet ir karštas agitatorius teipo-gi vargsta ir badauja. Jeigu ilgiaus tėsis toks badavimas, tai grėsia jam liga. Galima suprasti koks gyvenimas. Dar trečias norėtų gauti vietą nors už 5 rublius, kad liktų tik laiko pasiskaityti ir rašyti. Sėdžia jau du mėnesiu be darbo, pinigai baigias, o vietos mieste nei lekcijų negauna, tai-gi ir skaito varnas pilvą susiėmęs: valgyt nori.

Kitur vėl pasiturįs vyrukas šį-tą atlikęs ant tautiškos dirvos ir didelis viltis sukėlęs, leidžia dabar savo namuose, kuriuose buvo žadėjęs įkurti tikrai tautišką žydinį, savo pačiai-bajorei mindžioti kojomis tokius darbus, kuriais tauta gėrisi, vadindamas tą pačią savo idealų globėja.

Dar užgirsime kaip šę ir tę kunigai mūsų prakilnesnius tautiečius bedieviais išvadina ir išniekina, o kaip atsitiko vienoje bažnyčioje, dar viešai prakeikia, prakeikdami sykiu ir tuos, kurie tokį vargšą į namus priims, arba duonos kąsniu su juo pasidalys . . .

Teip pasielgė mūsų kunigai (kaip girdėt, net išgavę vyskupo daleidimą) su vienu mūsų kankintiniu, išsėdėjusiu beveik visus metus kalinyje ir nusmerktu keliauti į tą šalį, iškur mums dangiška saulė užteka, bet iškur ant mūsų plaukia visos žemiškos neteisybės

Metai slenka, mėnesiai eina, dienos bėga, o mes vis tie patys varguoliai svetimtaučių niekinami, savo pralobusių brolių atstumti . . . vien keliais raštinkais vedini . . . laukiame milžino, kuris mus iš numirusių prikeltų . . . O tas milžinas gyvuoja visų mūsų krutinėse . . . ir vadinasi tikra tėvynės meilę Kas jos nejučia? Jeigu ne kiteip, tai prabunda ji pas kiekvieną nors sąžinei begrauziant . . . Ir sunku tikėti, kad yra žmonės, kurie bevelija sąžinės graužimus, negu tikrą dorą darbą . . . O kad tokių žmonių pas mus minia . . . liudija mūsų lygšiol nepagydomas merdėjimas.

Prie „Pasikalbėjimo“.

Perskaitęs pasikalbėjimą „Varpe“ Nr. 1 š. m., matau didelį rašytojos pasikalbėjimo pessimizmą ir noriu prisidėti su savo šeštoku prie paaiškinimo silpnybių lietuvių inteligencijos.

Paminėjus keletu gražių žodelių pradžių lietuvių kilimo, žodžiu vieno nusipenėjusio filistro, kurs per pietus arba vakarienę pasakodams, kaip jis bestudentaudamas eiles į „Aušrą“ rašinėjęs, vadina tą pirmąją kartą „bergždzia“. „Ir juokai ima ir graudu lieka, sako rašytoja, tokį žmogų beklusant. Bet ką sakysi?! Juk iš kalno žinai, kad kam jau širdyje užgeso jaunystės ir doros idealai, to jau nebeatgavęsi tautai ant naudos“ . . . Bereikalo rašytoja neišaiškino, ką manė po bergždumu tas nutukėlis! Bent apie dvasios bergždumą pirmosios kartos negali būti nei kalbos, nes visas dabarykštis lietuvių judėjimas yra vaisius jos pasėtosios sėklos. Gal but tas filistras šnekėjo apie bergždumą šeimyniško susidėjimo —, tai būtų tiesa: daugumas pirmosios kartos yra nevedę. Apie iššalimą ir išnykimą jaunystės ir doros idealų teip-pat negaliu kalbėti, nes pažįstu tos kartos žmones, kurie prie visų nelaimių, krintančių ant nelaimingos mūsų tėviškės, nenuleidžia rankų ir iria jaunystės idealais vedini savo laivelį per banguotąją dabarykščio gyvenimo jurą, turėdami viltį sulauksią geresnės ateities. Jeigu jų vardai nėra viešai žinomi, tai rašytoja turi suprast, joguei mūsų dienoje *nomina sunt* kartais *odiosa*. Antra atsukus, yra senių, kurių darbai nematomais, ne visiems pastebiamais keliais išeina aikštėn, prisidėdami prie statymo naujosios triobos; tik jų plunksna yra ar atbukusi, ar palikusi vietą karštesniems darbininkams, — bet vis-gi ir tarp jų yra nemaža dirbančių, kad ir ne plunksna.

Visas nelaimės rašytoja mato universitetų diplomuose. Man rodosi, kad dėl jausmų atšalimo yra kalti ne diplomai, bet patsai gyvenimo bėgis, kursai vienus pirmiaus, kitus paskiaus, teip sakant, susendina, apmalšina ir antgalo visai susilpnina; o prie tokio lietuvių susenimo prisideda labai biaurios dabarykščios Lietuvos gyvenimo sąlygos. Ką aš sakau apie pasenėjimą, gyvenimui bėgant žmogaus jausmų, tai ne mano išradimas, bet jau senai pastebėtas dalykas. Mūsų laikraščiuose, bus jau kokie 7—8 metai, buvo patalpinta graži rytiečių pasaka apie

žmogaus amžių. Toje pasakoje gana aiškiai buvo aprašytas žmogaus gyvenimo bėgis ir jausmai. Kas užmiršo tos pasakos turinį, arba visai jos nėra skaitęs — tiems trumpai ją primėsiu.

Dievas sutvėręs žmogų visai tobulą, įkvėpęs jam augštas gražias mintis, apdovanojęs karštais jausmais, suteikęs jam begalo dideles pajėgas, idant galėtų įvykinti gyvenime savo augštas gražias mintis ir karštus jausmus ir tokiu būdu laimingai gyventi, bet paskyręs jam gyventi tiktai trisdešimtis metų. Žmogus nepasikakinęs teip trumpu, kad ir labai gražiu, gyvenimu ir prašęs Dievo pridėti jam šiek-tiek metų. Tada Dievas atėmęs nuo asilo dvidešimtį metų, nes asilas tuo pačiu tarpu skundėsis, kad jam sunki esant gyvenimo našta, ir pridėjęs žmogui, tardamas: „neški toliaus asilo našta.“ Žmogus nepasikakinamas ir asilo amžiu, prašęs dar pridėti; Dievas pridėjęs jam dvidešimtį metų iš šuns amžiaus, nes tasai skundėsis Dievui, kad jam esąs vargus gyvenimas: turįs dienomis ir naktimis loti ir svetimą naudą saugoti, už ką gaunąs daugiau lazdu kaip pamazgų. Nepasikakinęs ir šuns amžiu, prašęs žmogus dar pridėti keletą metų, ir Dievas pridėjęs jam kiek metų iš bezdžionės amžiaus, nes toji nesidžiaugusi savo gyvenimu ir prašiusi Dievo sutrumpinti jai metus.

Teip ir susidėjęs žmogaus amžius, kuriame tikrųjų žmoniškų metų yra tiktai apie trisdešimtį. Jeigu lietuvių žmoniškas amžius nepasiekia nė trijų dešimtų metų, tai kaltos yra sunkios mūsų gyvenimo sąlygos. Beto, pirmosios kartos budintojai gyvena išsisklaidę po visą plačią pasaulę, ne kruvoje. Tasai dalykas labai juos susilpnino. Kitą kart, keliantės iš miego, tautos reikalai buvo šiek-tiek kitoniskai suprantami, bent tasai savų reikalų supratimas nerinko apšviestiesniųjų lietuvių namolei, kitaip sakant ant savo vėliavos lietuvių neturėjo dar įsirašę didelėms raidėmis: „*mokysimės ir kiek išmokę grįšime iš kur kilę prie darbo, kur mūsų žmonės laukia.*“

Paskutiniu laiku grįžtamasis klausimas, matyti, užima jaunuomenės programose didelę vietą ir tuo prašalina vieną didelę senųjų programos ydą. Vieni išsisklaidę po visus pasviečius, kiti išsimėtę po tėvynės pakraščius, — kruvoje nerasi kelių lietuvių, dirbančių prie vienos vėliavos. Seniams vėl sunku visiškai suprasti jaunosius, kaip jaunieji ne visai supranta senuosius, tai-gi rupinkimės, kad bent toliaus kitoniskai eitų gyvenimas, o kol tos gyvenimo sąlygos nebus prašalintos, darbas lietuvių dirvoje bus sunkus ir aukų pilnas: vieni pasieks asilo amžių, — kinkas drebėdami, kiti kalinyje sėdėdami. Pranyks ne tik trečia, bet gal ketvirta ir penkta karta be žymių pasekmių, o darbas, pridėsiu, vis tik eis pirmyn, kaip jis ėjo ir lig šiam laikui; bet tai gali matyti tik tas, kieno akis matė mūsų atbudimą. Kur yra ženklai to žengimo pirmyn? — paklaus kitas netikėdamas mano žodžiams. Vieną ženklą galiu nurodyti iš to paties numerio laikraščio, kur redakcija straipsnyje „Nauji Metai“ praneša, kad „Ukininko“ draugdirbių trečia dalis prigulinti sodiečiams, iš kurių kiti ne tiktai pranešą žinias, bet ir prisidedą prie apsvarstymo visuomenės klausimų; antras faktas man yra žinomas tas, kad jaunesnioji dalis ukininkų pradeda interesuotis rinkimais patogių vaitų, smulkiais perkratymais valščių šeimininkystės, reikalavimais atskaitos nuo kunigų renkančių bažnyčiai pinigų; trečias faktas yra žinomas teip-pat iš

gyvenimo, butent nusiskundimai žemesniųjų vyresnybės agentų, kad žuvanti tarp žmonių prieš juos baimė, nes paskutinį laiką, gerai progai atsitikus, juos, matyti, vis dažniaus ir dažniaus apkausto ir išmeta iš savo namų žmonės. Žinoma stovinciam eilioje dirbėjų visi tie „mažmožiai“ pasirodys lašais, bet lašas tankiai krizdamas ant akmens pramuša skylę. Iš augščiau paduotųjų faktų labiausiai mane užima nupuolimas baimės, nes tas nupuolimas, jei eis vis didyn, veikiausiai prašalys politišką slogą ir persekiojimus ir pailgis anot tos pasakos „žmogaus“ amžių ir Lietuvoje, bent ligi trisdešimties metų. Tai-gi pasilieka mažai, visados jaunai saujelei, kurios žibintuvo neužpus nėkokie šiaurės vėjai, skleisti savo idealus tarp priaugančių kartų, budinti jose drąsumą ir ranti baimę prieš persekiojimus ir mirtį. Tam dalykui yra geras užmanymas — reikalauti nuo neatšalusios dar jaunomenės, kaip kareiviškos pareigos — paskirti nors keletą „žmogaus“ metų darbui tarp savo žmonių ir arčiausios apylinkės. *Ōo!*

Dar apie mūsų rašybą.

(Atsakymas vadovėlio recenzentui.)

Pereitųjų metų „Varpe“ buvo atspaudintas ilgokas straipsnis (Nr. 10, 11 ir 12), paskirtas kalbos dalykam, būtent apsvarstinėjimui „P. Kriaušaičio rašybos“ (v. Lietuviškos kalbos gramatika. Skaitytøjams ir rašytojams vadovėlis. Parašė Petras Kriaušaitis. 1901 m.). Beveik visą savo straipsnį recenzentas suvartojo išrodymui tiktai rašybos ydų, jos nepraktiškumo ir nenuoseklumų; visų kitų gramatikos dalių visai neliečia.

Šito rašteliio uždavinys bus apginti kiek galint tą rašybą nuo recenzento antpuolių ir vietomis paaikškinti „vadovėlio įstatymus“.

1. Recenzentui nepatiko gramatikos autoriaus patarimas, kad lietuviai ilgajai balsei *u* nusiliedintų tam tikrą raidę, skirdami ją rašyboje nuo trumposios *u*, kaip skiria jau trumpąją *i* nuo ilgosios. Daug prirašęs (v. Nr. 10) apie ilgosios *u* nereikalingumą, recenzentas užbaigia visą tą straipsnio dalį tokiais žodžiais: „Vartodami *y* šaly *i* ir ne paženklindami ilgumo raidės *u*, mes elgiamės ne nuosekliai, bet už tai praktiškai.“ Kam rūpi *toksai* praktiškumas, tas turėtų daugiau išgalvoti, turėtų teip sakyti: „bus nuoseklu ir visai praktiška, jei rašytojai, kaip tai yra dažnai daroma, nevertos raštuose nė raidės *y* šaly *i*. Jug teip paprastinus rašybą bus kur-kas lengviaus rašytojams: *y* tuo tarpu mažas būrelis rašytojų, anaip tol ne visi, tevartoja kaip reikiant.“ Kas *tokio* praktiškumo reikalauja, galėtų dar pridėti (visai nuosekliai pasielgdamas): „kaip parašysim, teip parašysim, o žmonės skaitys savotiškai, kiekvienas sava tarme, dėdami savotiškai ant žodžių kirčius, taigi nereikėtų nė apie žodžių kirčius kalbėti, nė rašyti būtinai viena tarme.“ Teip begalvodamas tūlas galėtų nударdėti nugalvoti dar toliaus: „kam skiriame rašyboje *sūnus*, *pirtis* nuo *sūnuš*, *pirtiš*? juk tokiu būdu daromas yra tiktai keblumas, painumas, bereikalingas margumynas: kaip parašysi, teip įtiksi žmonėms, tik drožk, rašyk, o žmonės skaitys savotiškai ir žinosis ką skaitą.“ Jei

kas taip galvotų, elgtųsi ne tiktai „praktiškai“, bet ir „nuosekliai“. Ką galėtų jam pasakyti „vadovėlio“ recenzentas?

Negaliu suprasti, kodėl recenzentas, pasityčiodamas iš rašybos įstatymų, iškraipė vietomis visą gramatikos autoriaus mintį. Recenzentas rašo: „K-r-tis pasitikėdamas, kad raidžių *a*, *e* ilgumą gali parodyti kirčiai (da-gi *senieje*, dabar *išnykę*), nori išreikšti ilgumą tik vienos raidės *u* ir teip yra pamėgęs raidę *ū*, kad ją vartoja da-gi tē, kur pagal jo paties gramatikos mokslą reikėtų rašyti *u*, pvz. jis rašo: *gražūs, sunūs* (ne *gražūs, sūnūs*).“ Viena, gramatikos autorius niekame nesako, būk ilgumą balsių *a*, *e* gali parodyti senieji kirčiai, dabar ant tų balsių išnykę. Apie tą mažmožį yra kalbama keturiose gramatikos eilėse (§§ 4 ir 5); jās patarčiau recenzentui dar kartą perskaityti. Kalbėdamas apie tą mažmožį aiškiaus ir kitais žodžiais, tiek tegalėčiau „vadovėlio“ apgynimui pasakyti: „*A* ir *e* po senoviniu (vartojamuju nuo senovės) kirčiu, ne žodžių gale, yra tariamos rašomoje tarmėje, kaip ilgosios balsės. Kame tiedvi balsi po kirčiu (ne senoviniu), žodžių viduryje arba pradžioje, tariamos yra rašomoje tarmėje kaip trumposios balsės, tų keturių eilelių pavyzdžiuose yra iš dalies, nors ne išsemtinai, nurodyta. Gramatikos autoriui, kalbant apie rašybą, rūpėjo ir kitų tarmių lietuviai: rytų augštaičiai ir visi žemaičiai balsės *a* ir *e*, pagaliaus tē, kame rašomosios tarmės augštaičiai taria kaip ilgąsias balses, istaria neilgai, nepratezdami teip, kaip jie pratęsia, savotiškai tardami, balsės *y* ir *ū*.“ Del visų šitų priežasčių vadovėlio sustatytojas ir nereikalauja, kad šaly *y* ir *ū* būtų dar ilgiosios balsės *a*, *e*, skiriamos nuo trumpųjų *a*, *e*. Antra, — grįštu prie recenzento žodžių, — gramatikos autorius norėtų išreikšti rašyboje visų balsių ilgumą, ne tiktai vienos raidės *u*. Jei ilgumą *u* išreikšime koku-nors būdu, bus mūsų rašyboje išreikšti visi balsių ilgumai (kalbu ne apie vieną tarmę), kaip jie yra išreiškiami ir kitų kalbų rašybose. Kodėl apleidžiu čia *a*, *e*, tas dalykas, tikiuosi, bus jau aiškus. Trečia, recenzentas visai iš oro pagavo, būk gramatikos autorius „teip yra pamėgęs raidę *ū*, kad ją vartoja da-gi tē, kur pagal jo paties mokslą reikėtų rašyti *u*“. Tokia-pat tiesa jisai galėjo pasakyti, kad gramatikos autorius yra labai labai pamėgęs priebalsę *č*, kurią vartoja savo gramatikoje, nors sakosi norįs įvesti rašybon jos vietoje *čš*. Kodėl vietomis gramatikos autorius vartoja *ū*, kame recenzentas norėtų dabar matyti *y*, kiekvienas bešalis skaitytojas, perskaitęs gramatiką (§§ 23, c ir 224, j), turėtų numanyti. Čia gintis neturiu reikalo.

Recenzentas, atsisaukęs visai be reikalo į Angliją ir Prancūziją, — tarp noro paprastinti tēnai rašybą ir recenzento išvedimų apie reikalingumą mūsų rašyboje nepaprasto praktiškumo juk nėra nieko bendro, — nubrido ir į Rusiją, į jos kalbą ir rašybą. Jisai rašo: „rusų kalboj sako *семьянъ* (raš. *сѣмянъ*), o не *семень* (sėklų, sėmenų), tik dėlto, kad atskirt tą žodį nuo vardo *Семень* (Simanas).“ Kiek čia melo, kiek neteisybės! Brangus recenzente! jei Tamsta turėjai tokį netikusį rusų kalbos mokytoją, kam dabar subrendęs platinini jo netikusius plepalus, suvartodamas juos parėmimui savo išgalvojimų apie mūsų rašybos mažmožius? Tamsta daug geriaus būtų padaręs, nurodydamas kokios tautos rašybą, kurioje nėra išreiškiami skirtumai tarp ilgųjų ir trumpųjų balsių, kurioje ilgomsios ir trum-

pomsioms balsēms yra vartojamos vienodos raidēs, nes žmonēs skaitydami moką patįs atskirti ilgumus nuo trumpumų. Kaip Tamsta ištartum radēs knygosē: „*pūgą* (verčia), (vienu) *šūksniu*“, jei nežinai tų žodžių iš savos tarmēs ir nebus čia paženklintas ilgumas *u*? O reikētų visada minėti, jogei visų savos tarmēs ir daugybēs kitų tarmių žodžių mēs dar visai nežinome. Pridēsiu dar mažmožį prie pasikalbėjimo apie *u* ir *ū*: „dykiejie“ žemaičiai, susirašinēdami su kits-kitu arba užrašinėdami pasakas, daineles ir kitas smulkmenas, būtinai skiria trumpasias balses nuo ilgųjų: jie rašo — *i*, *y*, *o* (arba *ō*), *u* (= *y*, *i*, *u*, *ū* gramatikos rašyboje), o šviesusis recenzentas čia mato tiktai keblumus ir painumus! Ar tat nekeista?

Norēdamas įvesti rašybon *tš* „vadovėlio“ autorius nieko nemini apie raidę *c* ir nepataria jos vietoje rašyti *ts*. Toks pasielgimas išrodo recenzentui labai keistas. Tan žodin (§ 31) tiek tegaliu pridėti prie to, kas yra parašyta pačioje gramatikoje: „*c* vartojame tiktai keliuose svetimuose žodžiuose ir nedaugelyje savų garsažodžių (*cinas*, *capt*), *č* (*tš*) teip yra sujungta su *t* (*jautis* — *jautšio*, *jaučio*), kaip *dž* su *d* (*juodis* — *juodžio*); *c* su *tš* (*č*) nieko neturi bendro. Taigi, turēdami *y* prie *i*, *dž* prie *d*, turētume dar prasimanyti ir *ū**) prie *u*, *tš* prie *t*.“ Jei tas galvojimas recenzentui pasiliekti keistas, sunku ką padaryti.

Priebalsių įstatymai visai nustebino recenzentą: § 19 jisai ne-suprantas, nežinas, ar tē yra kalbama apie *ištariimą*, ar apie *rašymą*. Ką daryti! ne visiems Dievas suteikē protavimui vienodus smegenis, ne visi turi matymui vienodas akis. Gramatikos autorius teip-pat daug ko nesupranta iš recenzento nurodymų. Rimtai kalbēdamas tiek teturēčiau recenzento suraminimui pasakyti: kame yra sakoma „garsingosios balsēs *b*, *g* prieš begarses priebalses yra visų lietuvių *ištariamos* kaip *p*, *k*“ arba „garsingosios priebalsēs *z*, *ž* prieš begarses *k* ir *t* yra *ištariamos* kaip *s*, *š*, tē patarčiau suprasti, kad yra kalbama apie *ištariimą*, ne apie *rašymą*. Toliaus recenzentas pasergti, kad gramatikos autorius „neseka žmonių ištarti“. Atsakau: „vadovėlis“ tardamas seka žmonių ištarti, rašydamas seka paprastąją rašybą, kuri, kiek mokėjau pastebėti, nepermaino garsingųjų priebalsių prieš begarses *į* begarses (sulyg. *bėgti*, *kibti*, *bruzti*, *vežti*), nors žmonēs jās taria kaip begarses (kaip *bėkti*, *kipti*, *brusti*, *vešti*), ir gramatikos autorius, nurodydamas tą faktą, prideda, kad yra žmonių (sulyg. Kuršaiti) ir kitioniškai rašančių; „vadovėlio“ autorius aiškiai pasisako einąs paprastosios rašybos keliu, tiktai „vadovėlio“ gale prideda kelis savo pasergėjimus, apie kelis rašybos mažmožius priimtinus arba atmestinus (kaip kam patiks).

Paprastoji rašyba, nepermainydamas garsingųjų prie balsių *b*, *g*, *z*, *ž* prieš begarses, išreiškia visas kitas permainas, prisitaikindama prie žmonių ištarties (sulyg. *vešiu* iš *vež-siu*, *lūštu* iš *lūž-stu*), ir gramatikos autorius, neišgriaudamas rašytojų vienybēs, prisitaikina prie paprastosios rašybos ir norētų, kad tuo tarpu ir kiti teip-pat elgtųsi. Kad rašymas *vezdamas*, *mezdamas*, *razdavau* (su *z*) recenzentui,

*) Gramatikos gale (§ 224, *i*) ilgajai *u* yra patarta atskira raidē. „Žinyčioje“ gramatikos recenzentas pataria tam tikslui nusiliedinti raidē iš trijų lygių lazdelių.

matyti, nepatinka, reikia tiktai pasigailėti: priebalses *d* ir *t*, jei perdirbame sekdami ištariimą, perdirbame, *kaip ir kitų gramatikų autoriai*, teip, kaip jos yra ištariamoms (v. §§ 17 ir 224, l).

Vartojimas *q, e, i, u* esąs secenzentui visai neaiškus. Yra Lietuvoje tokių kraštų, kur tos raidės yra ištiriamos kaip ilgosios tos pačios rūšies balsės. Jei maloningas recenzentas yra kilęs iš tokio krašto, jam, priėmus gramatikos rašybą, reikės noroms-nenoroms sužinoti, kaip yra ištariamieji tokie žodžiai, kaip antai *rušis* (Gattung), *grįžti*, kitose tarmėse, arba turėti surašytus galvoje visus žodžius su nosinėmis *i, u*. Balses *q, e* necenzentas galėtų atskirti ir iš to, kad jos (ne tiktai rašomoje tarmėje) ir be kirčio yra ilgos (sulyg. *baļu, gražinti, ašelė, grėžiu*). Kur-kas sunkiausias yra su raidėmis *i* ir *u*: yra tarmių, kur jos tariamos nėkiek nesiskiria nuo *y* ir *ū*. Tai-gi nosinės balsės nuo paprastųjų atskirti nė negal būti lengva, vienok skirti vistik reikės, ir be jų męs turbūt neapsieisime. Paaikšiu. Rytinėje Lietuvoje yra žodžiai *grožytas, grūžytas* (audeklas), (rugių) *brostva, brūstva*. Priimdami tokius žodžius į rašomosios kalbos žodyną, turėsime būtinai rašyti *grąžytas* (audeklas), (rugių) *brąstva*. Jei ne rašytojai, tai gramatikų, ypač žodynų autoriai turės žinoti ne vienos tarmės žodžius ir rašydami svetimų tarmių žodžius neapsieis be nosinių balsių: jei parašytume *gražytas, brastva*, rytų augštaičiai, iškur tie žodžiai yra paimiti, jų nesupras; jei rašysime *grąžytas, brąstva*, rytų augštaičiai, kurie rašomosios kalbos *q* taria kaip *o, ū*, perskaitys teisingai ir bent supras savus žodžius. Tai-gi reikalingas būtų surašymas žodžių nosinėmis balsėmis (*q, e, i, u*) žodžio viduryje ir pradžioje; jų surašyti trumputės gramatikos autorius, žinoma, negalėjo, ir todėl tų balsių vartojimas, perskaičius tą gramatiką, negal kaip reikiant paaikšti.

Gramatikos autorius rašo *darysias, dirbsias*, ne *darysės, dirbsės*, nes būsimąjo laiko žodvardžiai turi pereinaamojo, ne pereitojo laiko galūnes (sulyg. *dirbas, verčias*), ir rytų lietuviai taria tų žodvardžių galūnes kaip *ūs, os*, teip, kaip jie taria *ąs* žodyje *ąsa*, ne teip, kaip taria *ęs* žodvardyje *dirbęs, daręs*. Dėl šitos priežasties ir yra rašoma gramatikoje *darysias, dirbsias*, ne *darysės, dirbsės*.

Gramatikoje yra rašoma *tąs* ir *tas* (žmonas), (su) *tą* ir (su) *ta* (žmona), *gerąsias*, ne *gerasias*, nes rašomojoje tarmėje, paskyduosioje į kelias tarmeles, tos formos įvairiai, ne vienodai yra tariamos (rašyba prisitaikina ir prie ištarties), būtent vienose vietose sakoma, — „(mačiau) *tūs* (moteris)“, kitose — „(mačiau) *táis, tąs* (moteris)“; vieni sako „(su) *tà* (žmona)“, kiti — „(su) *tái, tą* (žmona)“; vieni sako *geráistas* (iš *gerąsias*), kiti — *gerąsias* (Panevėž. *gerosias*, kame *o = q*). Gramatika išvardžių formose paliko rašytojams laisvę, nes autorius nenorėjo būtinai įbrukti čia vieną kokią formą (§§ 70, c ir 50). Jei recenzentas rašys „(mačiau) *tas* (moteris), (buvau su) *ta* (žmona)“, pasielgs labai gerai; toksai parašymas nebus priešingas paprastosios rašybos papročiuui ir „vadovėlio“ nurodymams.

Iš to, ką recenzentas rado gramatikos rašyboje, jam, matyti, patiko vienas mažmožis, nors ir tą nurodydamas keistai pasielgia su autorium. Jisai sako: „turėtume rašyti *gražus, sunūs*, o ne *gražūs, sūnūs*, kaip rašo Kriaušaitis,“ pats patardamas, — p. idėju pataisy-

damas recenzento žodžius, — rašyti *gražus, sūnus, pirtis* (§§ 23, c ir 224, j).

Straipsnio pabaigoje recenzentas rašo: „dėlei daugybės prieštaravimų ir neaiškumų gramatika Kriaušaičio daugelyje atsitikimų negal būti *vadovu*, ir buvo bereikalinga rašyti pradžioj „skaiytojams ir rašytojams *vadovėlis*“... Tuom tarpu ta gramatika suteikia tik gausią medegą gramatikai“... Jei negal ji būti *vadovu*, kodėl negalėtų būti bent *vadovėliu* (kaip norėtų jos autorius), ne vien tiktai gramatikai *medega*? Bereikalo nepaaiškino recenzentas ir to mažmožio.

Kodėl recenzentas savo straipsnyje visai neliečia kitų gramatikos dalių? Jei nepalietė jų savo straipsnyje bent jų medegos, kuri gal tiktai nors kitai gramatikai sustatyti? Gramatikos autoriui labai malonu būtų matyti, kad recenzentas yra kaip reikiant perskaitęs visą jo darbą ir suvartojęs tą sveikąją medegą, prieš kurią pats nieko nesako. Tuo tarpu, prašau man dovanoti, aš nė to nepastebėjau: recenzentas rašo *tuom* (= tuo) *tarpu*, sąjungą *kad* vartoja prie nereikamojo sakymo, nors *vadovėlis* (vistik norėčiau tuo vardu jį vadinti) pataria kitaip rašyti ir kalbėti (§§ 189, b ir 70, e). Teip ignoruoti *recenzuojamosios* knygos nurodymų nepriderėtų.

Jei kame, iš vėžės išklydęs, pasakiau kokį negražų žodelį, prašau man dovanoti: viena, turiu pasisakyti, esu tiktai feldšeris, nors yra žmonių, kurie mane ir ponu daktaru kartais pavadina, antra — ir į mano langą ne visada šviesi saulelė spindi, trečia — recenzentas davė man negražų pavyzdį, o jug visi žino, kad *exempla trahunt* (bent senovės rymiečiai tą įstatymą žinodavę). Didžiausią šito straipsnio ydą ir pats gerai suprantu, būtent reikėjo atsakyti recenzentui ant *visų* jo užmėtinėjimų, o to padaryti nemokėjau, nors grūdų tuose užmėtinėjimuose nedaug tematau.

Pasinaudodamas gera proga, pataisau vieną gramatikos mažmožį. Gramatikoje yra rašoma *kuone* ir *kone*, *kieno* ir *keno*. Rašomoje kalboje *kuone* (žem. *kūne*, *koune*) ir *kieno* (žem. *kėino*, *kyno*) tereikėtų vartoti ir rašyti.
„*Vadovėlio*“ autorius.

Kn. Antanas Kitkus, Teol. Dakt.

(1805—1857.)

Pro memoria.

Kiek man žinoma, mūsų raštenybės istorikams beveik visai*) dar nėra žinomas kun. A. Kitkus (= Kitkievič), buvęs Vilniaus R.-K. Seminarijos rektorius ir Nemenčino (Viln. gub.) klebonas, kurs savo vertime himnų į lenkišką kalbą**) patalpino ir vertimą 16 himnų į lietuvišką kalbą (227—242 p.), priglaudęs toj-pat knygoj (LXV—LXXI pusl.) ir keletą žodžių nuo savęs „apie lietuviškąjį vertimą ir šį-tą apie tą kalbą“ (lenkiškai).

*) Vien tik „Apšvietos“ Nr. 6 1892 m. man teko atrasti p. St. Jurjevychiaus įrašytą kn. A. Kitk. knygą į surašą lenkiškų knygų apie liet. dalykus skyrinje „Litnanica“ ant 478 pusl.

**) Hymny Ojców świętych i wielkich w Kościele mężow... przelożył z łacińskiego ~~Y. A. Kitkiewicz.~~ Kitkiewicz. Wilno 1848 r.

„Gangreit pirmas — rašo jis tę — išdrįsau aš versti brevijoriaus himnus į lietuvišką kalbą. Yra tai bandymas, kurs gal paskatīs mano viengenciūs sekti mane ir išvers toliaus himnus teip-pat arba ir geriaus“ . . . Toliaus išguldo jis toj prakalboje keletą savo patėmyjimų apie lietuvišką kalbą:

I-o, raidžių *f, h, ch* lietuvių kalboj nėsą, o žodžiuose iš svetimų kalbų lietuviui vartoją vietoje *f — p, kv, šp*, pvz.: parbavoti (= dažyti), kvarbavoti, špygas; vietoje *ch — k*, pvz.: Kristus, o *h* dažniausiai visai apleidžiantīs, pvz.: adyna (= valanda) iš slav. hadina. II-o, lietuvių kalboje raidė *e* esanti pagal ištariamą dvejopa: *é* (tai musų šios dienos *e* atviroji), pvz.: sėnas (= senas) ir *e* (= musų *é* siauroji), pvz.: sėsk (= sėsk). III-o, be pusbalsės *j* ir balsės *i* pas lietuvius esąs suminkštīnimo ženklas *z*, kurs turi buti atskiriamas nuo balsės *z*, pvz.: kriokia; čia teipos nurodytas yra skirtumas tarp *e* (= *é*) ir *ie*, kur *i* ir *e* užlaikančios savo garsą, pvz.: siena, šemas (= sėmas). IV-o, esanti dvejopa *o*: viena paprasta *o* ir ištariama esanti grynai, antra akcentuota *ó*, t. y. *ó*, ir ji esanti ištariama kaip *a-o*, pvz.: žmogus, nuógas. V-o, lietuviams reikalingi esą garsai, viduriniai tarp *a* ir *u*, *e* ir *i*, t. y. *ą* ir *ę*, pvz.: žąsis, kęsti, kenčia. VI-o, lietuviška kalba esanti labai sena ir žodžių atmainose visai nepanaši nei į lenkišką, nei į lotynišką, nei į griekišką, bet į hebrajišką. Išrodymui to jis priveda yvairias veiksmazodžių formas, kurios atitinka tokioms-pat hebrajiškoms, ir *vice versa*.

Suglaudęs čionai jo patėmijimus apie lietuvišką kalbą, aš noriu pristiti jo paties žodžius tame dalyke, kurie gal aiškiaus parodys jo pažiūrą į lietuvių rašytojų užduotį kalbos dalyke.

„Lietuviška kalba — sako jis (LIX—LXX) — yra labai turtinga ir neišpasakytai vaisinga: tegu lietuviui sakytojai ir rašytojai neįveda į savo kalbą svetimų žodžių ir makaronizmų. Kai-kurie sakosi neturį lietuviškų žodžių ir priversti esą skolinti: teip tai atsitinka, jei, kalbėdami ir rašydami lietuviškai, jie mano lenkiškai. Jei aš 16 himnuose, verstuose iš lotyniškos kalbos, kame ir labai daug sakinių buvo sunkių, nevartuju makaronizmų, tai, rodosi, užtektinai atsakau ant tokio užmetimo.“ . . .

Kaipo paveikslą jo kalbos ir jo rašybos, aš išrašau čionai trumpiausią himną — ketvirtą po eilės — lietuviškame vertime (230 p.):

„Tawi mēldziān, liki szwiesu,
Sutwėrtoi wisó tiesu:
Kajpo esi mums gėringas,
Buk ir sargas apdajringas.

Nuwėrsk szonan nakties bajnds,
Sapnus biaurus ir ju wėjnds;
Kad pagunda né atslieptu,
Ir kad kunaj né sustėptu.

Duók taj, Tewe! geringiauis.“

Visi jo išverstieji į lietuviškąją kalbą himnai buvo, kaip matyti iš apgarsinimo ant tos-pat knygos viršaus, išėję ir skyriumi („Hymny w przekładzie litewskim, osobno drukowane“).

Nors kiek galėdamas rupinaus patirti ką-nors iš kun. A. Kitkaus gyvenimo, vienok nieko neįstengiau sužinoti svarbesnio, neskaitant keleto įžymesnių smulkmenų. Teip, aciū senovės draugui E. M., gavau tik žinoti iš senovės rubricelių, juog jis gimė 1805 m., kunigu paliko 1829 m. ir mirė, prabuvęs 28 m. kunigu, 1857 m., gegužės 25 dienoj, kaip Nemenčino klebonas. Kiek galima spręsti iš jo (kr. A. Kitk.)

ištuoto pamokslo („Konferencya w czasie Wielkanocnych rekolekcyj, miana do alumnów w r. 1846“) ir portreto*) nuo 1848 m., jis teip-gi apie 1846—1848 m. pildė ir Viln. Rim.-K. Sem. rektorius priedermes.

Kaipo kunigas, kun. A. Kitkus buvo matyt baigęs augštesnį teologijos mokslą, nes, kaip parašas po portretu liudija, turėjo Teologijos Daktaro laipsnį.

Kaip pildė jis savo priedermes, kaip Nemenčino klebonas, nėra žinios, — tiek tėra dabar žinoma, juog Nemenčino parakvija dabar jau beveik visai yra ištautėjusi. Ar bent kiek galima čia jį kaltinti, sunku pasakyti, o vienok jis buvo jos klebonu per keliolika metų . . .

Bet ar šėip sakysime, ar teip, o vis-tik kun. A. Kitkus, kaipo lietuvis, kur-kas bus praviršijęs daugybę ano laiko kunigų, aitrių lenkystės apaštalu, kaip meile ir pažinimu savo prigimtosios kalbos, teip ir darbu, nes vis-tik šį-tą bent b a n d ė savo kalboj dirbti ir kitus prie to ragino, kaip matėme pradžioje. Galima spręsti, juog, mylėdamas savo kalbą, jis stengėsi, budamas rektoriumi, ir tą meilę savo augintiniams įkvėpti . . . bent nespaudė ir nepersekiujo tų, kurie nenorėjo (jei tokių tik buvo) išsižadėti savo ir svetimą pasisavinti, kaip tai daro ir vienoj ir kitoj seminarijoj — ir tai dabar, XX amžiui prasidėjus! . . .

J. Mažagetas.

Iš Lietuvos statistikos.

Vilniaus gub. gyventojai. Iš visuotino gyventojų surašo, atlikto 1897, pasirodė kad Vilniaus gub. 1897 m. buvo 1 589 393 gyventojai; tame skaitliuje buvo:

kalbančių baltgudiškai	891 771	(56,1%)
„ lietuviškai	279 694	(17,6%) ¹⁾
„ žydiškai	202 368	(12,7%)
„ lenkiškai	129 651	(8,1%) ²⁾
„ maskoliškai	78 562	(4,9%)

Kitaip kalbančių yra mažiau: vokiškai — 2915 (0,2%), totoriškai — 1969, mažgudiškai — 912, latviškai — 471, čigoniškai — 182, žemaitiškai — 157, votiaikiškai — 134, čuvašiškai — 116, karėliškai — 76, prancuziškai — 52, mordviškai — 31, turkiškai — 28, čeremisikiškai — 24, armėniškai — 24, turkmėniškai — 19, finiškai — 17, čekikiškai — 14, žuvėdiškai — 13, rumuniškai — 10, zyrėniškai — 6, angliškai — 4, gruziniškai — 3, bulgariškai — 2, valakiškai — 1, vengriškai — 1, baškiriškai — 1. Nemokėjusių įvardyt savo prigimtos kalbos — 143.

Pagal tikėjimo gyventojai Vilniaus gub. skyrėsi 1897 metuose tokiu budu:

*) Tasai jo portretas tapo klierikų parupintas ir jo vardo dienoj 1848 m jam paaukautas, kaip tai skelbia patsai lotyniškas parašas po juo padėtas. Tą portretą man pasiklojo netyčia atrasti Germanovyčių (Viln. vald.) klebonijoj; jį kartu su himnais (E. M-o parupintais) aš pavedžiau *Tautiskam Knygynui*.

1) Tame skaitliuje yra 6 kazokai.

2) Tame skaitliuje 1 kazokas.

katalikų	— 935 031, t. y. 58,7%	((tame skaitliuje: lietuvių 279 694, lenkų 129 651, baltgudžių, vokiečių ir kt. — 525 686).
pravoslavų	— 415 208, t. y. 26,0%	
žydų	— 204 673, t. y. 12,3%	((tame skaitliuje: maskolių 78 652, baltgudžių ir kt. 336 646).
totorių	— 4 364, t. y. 0,3%	

Dr-is, Ungurys, Lydys.

Vilniaus gyventojai. 1869 m. buvo Vilniuje 64 377 gyventojų: žydų 30 733, katalikų 22 804, pravoslavų 8 436.

1875 m. — 82 668 gyventojai: žydų 37 906, katalikų 27 781, pravoslavų 13 093.

1897 m. — 154 532 gyventojai (neskaitant kareivių ir gyvenančių priemiesčiuose): žydų 76 862, katalikų 47 504, pravoslavų 25 444, starovierų 910.

Skaitant procentais pravoslavų buvo: 1869 — 13,3%, 1875 — 15,8%, 1897 — 16,6%. Katalikų buvo: 1869 — 35,4%, 1875 — 33,6%, 1897 — 31%. Žydų tuose metuose buvo. 47,8% — 45,9% — 50,1%. *Dr-is.*

Vilniaus dijeceziją įsteigė Jogėla 1388 metuose. Pirmuoju Vilniaus vyskupu buvo Andrius Vasillo (1388—1398 m.). Paskui jį sekė 38 kiti vyskupai, tarp kurių daugumas prigulėjo prie garsniausių lietuvių bajorų: Radvylų, Sapiegų, Pacų, Tiškų ir kt.

Dijecezijos sienos mainėsi pagal politiskus atsitikimus; dabar apima 2 guberniji: Vilniaus ir Gardyno.

Visa dijecezija dalijasi į 235 parapijas, Vilniaus gub. — 152, o Gardyno — 83. Be to Vilniaus gub. da yra 8 bažnyčios be parapijų, 13 koplyčių su parapijomis ir 17 — be parapijų; Gardyno gub. — 2 bažnyčios be parapijų ir 5 koplyčios su parapijomis, 3 be parapijų. Atskirų koplyčių visoj dijecezijoje yra 162, klostorių — 4: 1 Vilniuj — benediktinių (14 vienuolių-moterų), 2 Gardyne — brigitinių (6 vienuolės) ir pranciškinų (6 vienuoliai), Slonime 1 bernardinų klostorius su 4 vienuolėmis. Dvasiškijs išviso yra 370 žmonių.

Liuosos vietos yra 3 vyskupų - sufraganų: Vilniaus, Trakų ir Brastos; 1 sąnario kapitulos ir 50 vikarijų. Seminarijoj šimet yra 94 klierikų, 12 pabaigusių.

Skaitlius gyventojų-katalikų Vilniaus dijecezijoje pagal *Directorium* 1902 m. — 1 356 910 žmonių abejų lyčių; ant Vilniaus gub. pripuola 978 180, ant Gardyno — 378 730. Pagal paskutinį surašą gyventojų-katalikų buvę 935 tukstančiai, taigi ant 43 tukst. mažiau, negu paduoda dabar *Directorium* Vilniaus dijecezijos; pravoslavų yra 415 tuk., žydų 204 tukst. Imant visus Vilniaus gub. gyventojus (1589 tukst.) katalikų išpuola 58,8%, pravoslavų — 26,1%, žydų — 12,8%. Skaitlius gyventojų Gardyno gub. pagal *Vsia Rossija* — 1617 tukst.; čion katalikų, jeigu paimsime skaitlinę, paduodamą *Directoriumo* yra 23,4%; akyva žinoti, ar daug šitam skaitliuje yra lietuvių.

Čia-jau neprošalį bus pažymėt skaitlių žemesniųjų mokyklų, nors jis lytisi ne vienos Vilniaus dijecezijos, bet visos Vilniaus mokslo apygardos. Visoj apygardoj yra 7985 žemesniųjų mokyklų, kurios dalinasi į keturis skyrius: 1. į mokyklas vienklases, valščionių už-

laikomas — 16,5%, 2. tokių-pat vienklasių mokyklų, užlaikomų apšvietimo ministerijos — 8,5%, 3. lementorinių ir parapijinių cerkvių mokyklų („školi gramoty“ ir „Cerkovno-prichodskija“) — 50,4% (!), antgalo 4. žydų chederų — 23,3%. Augščiau minėtose mokyklose mokinasi 202445 mokintinių (abiejų lyčių); ant valščiaus mokyklų pripuola 39%, o ant ministerijos — 12,1%, ant lementorinių ir cerkvininių — 35,4%, ant chederų — 10%.

Alfa.

Beprotė.

(Rusiškai parašė Naživin).

Kožną rytą ant kertės vienos Paryžiaus gatvės sutikdavau seną negrę. Jos apvaktis — tik skarmalai, ant galvos — žili garbanoti plaukai, pridengti raudona skarele, rankoje — lazda. Eidamas pro ją, girdėdavau, kaip ji, tartum verkdama, kalbėdavo: — Ponuti, duok ką nors neturtingai moteriai? . . .

Ištarusi tuos žodžius, kelis sykius persišegnodavo.

Jai pro šalį praeidavo puikiai apsirėdžiusios moters ir vyrai, prašvilpdavo brangios kariatės, bet retai kas tesustodavo ir teįsprausdavo jai į delną kokį skatiką.

Daugumas tik žingeidžiai žiurėdavo į jos juodą veidą ir žilus striukus plaukus, į jos skurlius.

— Ponučiai, almužnos . . . Dievas jums užmokės! — girdėt buvo balsas paskui praeinančius ponus.

Kartais jausmai senos negrės sukildavo, — visas piktumas imdavo lietus iš gilumos krutinės.

Va ji greit eina viduriu gatvės. Skarelė nusismaukus, retkarčiais sustoja, ir, mojuodama su lazda ore, kažin ką keikia:

— Prakeikti! prakeikti!

Ir ant jos veido pasirodo baisus, gyvuoliškas piktumas. Paskui ją seka kruva vaikų; jie švilpia, kaukia, leidinėja į ją akmenukais, bakšto, bet ji nieko nejaučia, vis eina ir eina tolyn, ir mojuodama su lazda piktai šaukia:

— Prakeikti! . . . prakeikti . . .

Ant rytojaus, tarytum vakar nieko nebuvo buvę, ji vėl pasirėmus ant lazdos stovi ant kertės ir žegnodamos prašo:

— Ponuti, pasigailėk!

Neseniai vel aš ją sutikau; ji baisiai buvo užpykus. Priėjo prie manęs, atrėmė akis į mano veidą ir šaukia piktu, baisiu balsu: „prakeikti“.

— Ant ko tamsta teip pyksti? — paklausiau aš — kas tamstą nuskriaudė?

— Ant jųsų, ant jųsų visų! Jūs, jūs nuskriaudėt Gan-gu-lų, jųs! — rekė ji ne savu balsu — prakeikti jųs!

Iš jos burnos ėjo kvapas vyno. Ji buvo girta.

— Pasakyk man, kam jųs atsivilkot*) tę, pas mus? Ką?

*) Ptancuzai galatinai užkariavo Madagaskarą 1896 m. *Red.*

Pasakyk! . . . Ko jums tę reikia? . . . Jūs turit didelius namus, puikius drabužius ir viso; mes tik sugriuvusias triobeles teturėjom . . . Jūs sudegintot jas, jūs šaudėt, — pasakyk kam? Beturtė Gan-gu-lu turėjo vaikučius, — kur jie dabar? Sakyk, kur jie? . . . Nežinai? Ir Gan-gu-lu nežino! . . . A-a, jūs, jūs atėmėt, užmušėt! . . . Jūs, atsivilkę, pradėjot mušt vargšus negrus, kad jie dirbtų ir užmušintų kitus negrus . . . Jūs viską vogėt, viską užmušinėjot . . . O, prakeikti!

— Bet kaip tamsta papuolei čia? — paklausiau vėl.

— Nuo pradžios degintot, šaudėt, vogėt vaikus, — kalbėjo senutė, nuleidus akis: paskum atsiuntėt žmones su ilgais rubais, su kryžiais. Jie kalbėjo, kad mūsų dievai niekam neverti, kad jų Dievas geresnis . . . Jie sudegino mūsų dievus. Jie pasakė, kad Gan-gu-lu nebe Gan-gu-lu, bet Žozefina, kad Ki-gi-gri nebe Ki-gi-gri, bet Jokubas — aa!

Jie gudrūs! . . . Jie viską žino! . . . Jie kalbėjo, kad jų Dievas geras ir visus mylįs, kad negrai ir turį visus mylėt ir tuos, ką juos muša, degina jų sodžius, — jie gudrūs! . . . Negrai neklausė jų, netikėjo jiems, pradėjo užmušinėti juos pačius . . . Vėl atėjo kareiviai ir vėl sudegino triobas, nusivarė sau gyvuolius, užmušė vaikus — tuo tarpu jų Dievas prisakė but gerais . . . viską sumelavo žmonės su ilgais rubais, viską! Jie norėjo apgaut vargšus negrus, kad jų pačių neužmuštų . . . Jie gudrūs, visą žino — aa! . . . Prakeikti!

— Bet pasakyk, tamsta, kaip pakliuvai čia? — klausinėjau aš.

— Gm, kaip? Namus Gan-gu-lu sudegino, gyvuolius pavogė. Paskum atėjo žmogus su ilgais rubais ir sako: „Tu ne Gan-gu-lu, bet Žozefina, užsivilk šituos drabužius ir melskis prie gero Viešpaties“ . . . Gan-gu-lu neturi ko valgyt, eit nér kur, kaip laukinis gyvuolis, vaikų ir nebėra, — ką daryt Gan-gu-lu? Kitas žmogus su šviesiais ragučiais ir su kardu, su kuriuo kapojo galvas vargšams negrams pasakė: „Eisim, Žozefina, pas mane, galėsi auklėti mano vaikus.“ Gan-gu-lu sutiko. Nukeliavo į didelį miestą. Paskum ponas važiavo čia, ir aš sykiu atvažiavau. Gan-gu-lu susirgo, ką tik nenumirė . . . Širdį suskando, tartum gyvatė įkando, pradėjau prašytis namon ir . . . ir kaip prašiaus, nepaleido . . . Ponai duoda, jei prašau, ant vyno. Jei neduotų, Gan-gu-lu visus užmuštų . . . Prakeikti! o jūs prakeikti! . . .

Ir vėl ji su lazda pamukavojo ore. Staiga ji persimainė. Piktumas nuslinko nuo veido, per juodus skruostus ėmė riedėt ašaros.

— Vargšė Gan-gu-lu! Atleiskit ją į namus, — suniurzgėjo ji: Kaip tik pamislįju apie savo triobeles, tuoj ir pradėdu verkt. Ten teip gražu . . . Dideli, žali medžiai . . . Kožnas negras turi triobelę, gyvuolius, dievą . . . visi renka vaisius, kareiviai eina ant karės, daug gėrybės parneša . . . šoka visi apie ugnį, dainuoja, valgo visokius vaisius ir mėsą . . . visiems gerai . . . Jūs viską atėmėt!

Ir vėl piktumas pasirodė ant jos veido.

— Prakeikti! . . . O, prakeikti! Gan-gu-lu jus visus nori pasmaugt! Ji pasmaugs, gers jūsų kraują, draskys, kandinės jus, — palaukit! . . . Dabar-gi ji eis gert vyno. Jūs įleidot į jos širdį gyvatę, gyvatė prašo vyno!

Greitai ji pradėjo eit, atkartodama:

— Prakeikti!

Vaikai tuojaus apspito apie ją ir, laidinédami akmenais, réké:

— Beproté! beproté!

Verté *Artojo Vaikas.*

➤○ Juréjū legenda. ○◀

Buvo laivas, kurs vadinosi „Purpura“, teip didis ir tvirtas, jog jis nebijojo né audrų, né véturų baisiausių.

Ir plaukiojo jis visuomet, išsklétęs buores; sliuogé ant siautojančių volų, trupino galinga krutine po vandeniui esančias uolas, ant kurių kiti laivai susikuldavo — ir bégó tolyn, teip sparčiai, kad tik putos urzgé ir marméjo jo pašonémis, o paskui ji tésés platus ir ilgas šviečias kelias.

— Puikus tai laivas! — kalbėjo jurėjai kitų eldijų. — Tart siaubuns vilnis raiko.

O kartais klausdavo ingulos „Purpuros“:

— Ei, vyrai, kurlink važiuojat?

— Kur vėjai gaudos — atsakydavo marininkai.

— Oi, atsargiai, ten sukuriai ir uolos!

Atsakymu parsergétojams budavo tik vėjai, kurie nešdavo giesmę teip ošiančią, kaip audra pati:

„Plauksim linksmai, linksmai!“ . . .

Laimingas buvo gyvenims ingulos ant to laivo.

Marininkai, pasitikédami ant jo didumo ir tvirtybės, juokavo iš pavojaus. Ant kitų laivų viešpatavo aštri disciplina, o ant „Purpuros“ kiekviens veiké, ką geidé.

Laimingai pergalétos audros, sutrupintos uolos, augino užsitikėjimą.

— Néra, sakydavo, tokių rapų, né audrų, kurios pražudyt galétų „Purpura“. Lai vésulos maišo jurę — „Purpura“ plauks tolyn.

Ir tiesa, „Purpura“ plauké, puiki, skaisti.

Prabégo metų eilė — o ji vis netik pati buvo nesukrušinama, bet gelbėjo dažnai kitus laivus ir priglausdavo ant savo dénio žustančius.

Aklas užsitikėjimas didinos kaskart širdyse ingulos. Jurėjai sutingo laimėj, užmiršo mokslą jurējystés.

— „Purpura“ pati plauks — kalbėjo: Kam dirbti, kam budėti, sergét styrą, kuoros, buores, virves? Kam gyvent ir dirbt prakaite veido, kad laivas, kaip dievysté — nemirings.

— Plauksim linksmai, linksmai . . .

Ir plauké da ilgus metus, kol pagalios ingula nesumergėjo visai, nedaboją pareigų, ir nieks nežinojo, kada laivas gest pradėjo.

Jurés vanduo pragrauzé balkius, stiprios sąsparos išsiklibino, vilnis apdraské pašones, kuorai sutrunijo, ir buorés sunyko ant oro.

Tik retkarčiais kildavo balsai proto: „Sergékités!“ — tarydavo nekurie jurėjai.

— Niekis, su vilnimis plaukiam! — atkirsdavo didesnė dalis ingulos.

Tuo tarpu pakilo vieną dien tokia baisi audra, kokios lyg tol ant jūros nematyta. Vėsulos sumaisė okeaną su debesiais į vieną didį sukuri. Pakilo stulpai vandens, ir šoko ant „Purpuros“, baisūs, putoti, įniršę.

Pripuolė prie laivo, įmušė jį net ant jūros dugno, paskui išsviedė į padangę ir vėl nutrenkė gelmėn. Subraškéjo silpnos laivo sąsparos, ir staigu baisus klyksmas perlėkė per dėnį: „Purpura“ skęsta! . . .

Ir „Purpura“ skendo tikrai, o ingula, atpratus nuo darbo, nežinojo, kaip ją gelbėt.

Bet po pirmos valandos nuogandos užvirė širdyse pašėlims, nes vis-gi mylėjo savo laivą tie jurėjai.

Pašoko visi, pradėjo mušt iš armotų į vėsulas ir putotas vilnis, paskui stvėrė kas ką turėjo po ranka, ėmė čaižyt jūrą, ką geidė paskandyt „Purpurą“.

Prakilnus tai buvo narsavymys jurėjų su gaivalu. Bet vilnis tvirtesnės buvo už jurėjus. Užlietos armos nutilo. Milžiniški sukuriai pastvėrė daug kovojančių ir pražudė vandenų gelmėse. Ingula mažėjo kas valanda, bet dar ėmės. Sulaistyti, pusiau akli, apdengti kalnais putų, jurėjai kovojo lyg paskutinosios.

Valandoms jiems pajiegtų truko, bet po trumpo atsilsio vėl šokdavo imtynėn.

Antgalo rankos nutirpo. Jautė kad mirtis artinas. Ir užstojo valanda kartaus nusiminimo. Ir dairės tie jurėjai, tarytum sumišę.

Tuomet tie balsai, ką pirma užsimindavo apie pavojų, vėl pakilo, bet jau stipresni, net teip stiprus, kad jau nė staigius vilnių negalėjo jų nustelbti.

Balsai tie šaukė:

— O, apjakėliai! Ne iš armotų jum mušt audras, ne vilnis plakt, bet laivą taisyt. Ženkit ant dugno. Ten dirbkite — „Purpura“ da nepražuvo.

Ant tų žodžių šoko visi apačion laivo ir pradėjo tę dirbt.

Ir dirbo nuo ryto lyg nakčiai, darbais ir prakaitu veido norėdami apmokėt pirmesnę nerangumą ir apjakimą.

Iš Senkevyčiaus. V. Tarnas.

Kas man atsakys?

Važiuoju arkliais iš Mintaujos per Latvijos šalį į Lietuvą. Vieškelis gražus, nors siauras, bet dailus ir augštai išpiltas. Aplink — lygūs laukai: nė vieno kalnelio, nė vieno kauburėlio; kur tik pažvelgsi, — vis dirvos ir dirvos tai javais, tai pašarinėmis žolėmis apsėtos. Kur-ne-kur mažas miškelis; bet privažiavęs, tuoj persitikrini, kad tai tik keli medeliai gražiai, eilėms susodinti, — žmogaus rankos tas miškelis sutvertas ir nebėra jau vietos, kur pasislėpti laumėms, dvasioms, baidyklėms ir poezijai, nėra žemės ir jos augmenų nepajudintų žmogaus ranka. Tarp tų laukų išmėtytos kur-ne-kur pavieniui sodybos, gražiai ištaisytos, dokalkomis arba skindeliais apdengti plytų, molio arba medžio triobesiai.

Vienu žodžiu, kur tik akį užmesi, visur matyti augšta ukės kultura, sotūs, riebus tvirti latviai.

Bet kodėl ta širdis nesidžiaugia? Kodėl ji nerami? Jug ir mėš trokštame matyt Lietuvoj puikiai išdirbtus laukus, kiekvieną žemės kąsnelį sunaudotą, žmones sočius ir stiprius! Bet kodėl ta širdis nelinksta prie tos šalies, o nusidžiaugia pamačiusi surukusias, šiaudais dengtas gričias Lietuvos sodžiaus, liudnus išdžiuvusius veidus jų gyventojų?! — Kas man ant to atsakys? . . .

Kas man vėl pasakys, kodėl tie pasiturį latviai teip palyginant nedaug leidžia savo vaikų į augštesnius mokslus? Kodėl prakilnesniejie tarp jų teip skundžiasi ant savo tautiečių, kad jie teip carui ir valdžiai nori pasieiti gerais? Kodėl teip retai tarp tų sočių žmonių girdėt pakeliant klausymus augštesnius — vis tik *gešeftas*, reikalai ir gardi duona su alučiu?!

Ne, nenorėčiau aš savo Lietuvą tokia esant matyti! . . . Tegul ją bala ir su ta gardesne duona, jeigu ji migdo geresnius jausmus ir augštesnius troškimus! . . . Ne, dėl duonos kąsnio nebukime vergais!
Garsas.

Gyvenimas ant augšto.

Pagal „Multatuli“.

I.

Drugys pasikėlė augštai ore. Jis naudojosi laisve, džiaugėsi savo gražumu, o da daugiau tuo paveikslu, koks matyti buvo tenai žemai.

— Eikite, eikite pas mane . . . ant augšto! — tartum šaukė jis savo brolius, kopinėjančius ten žemai apie žemiškus žolynus.

— Mėš čiuipiame medų, — pasiliksime žemai.

— O broliai mano, kad jūs žinotumėte, kaip puiku žiurėti ant visoko iš augšto! Eikite-gi, eikite augštyt!

— Ar ten augštai yra žiedų, iš kurių mėš galėtume čiuulpti medų, mūsų gyvenimui reikalingą?

— Iš čia „matytis visi“ žolynai, o tas smagumas . . .

— Ar turi tenai augštai medaus?

Ne, teisybę pasakius, medaus tenai nebuvo. Vargšas drugys, kuris biauřejosi gyventi tenai žemai, susilpnėjo . . .

Vienok iš visų spėkų stengėsi užsilaikyti ant augšto. Jug teip gražu buvo jam žiurėti ant visoko iš augšto, vienu pažvelgimu viską apimti.

Bet medus . . . medus? Ne, medaus ant augšto nebuvo.

Ir vargšas drugys kas - dieną ėjo silpnyn, kas - kartą sunkiau bepaskrido. Ir kas - kartą leidėsi žemyn, ir vis mažesni apėmė horizontą.

Vienok vis troško . . .

Ne, veltui! . . . Slinko žemyn . . .

— Ak, tai tu sugrįžti kartu su mumis čiuulpti medų iš žolynų čia žemai. Jug mėš teip ir spėjome!

Teip šaukė broliai apsidžiaugę, jog turėjo tiesą, nors tiktai dėlto, kad nemokėjo ilgėtis dailos . . . ant augšto.

— Eik ir čiulpk medų su mumis!

O drugys krito vis žemyn ir žemyn . . . dar troško . . . štai tas žiedų krumelės . . . ar jį dar pasieks?

Jau nebetaikydamas skrido . . . nukrito apalęs! Nukrito „greta“ žiedų krumelio ant tako, ant suplakto keliuko . . .

Ir sumindė jį ašvienis.

II.

Drugys pasikėlė augštai, augštai ore. Jis naudojos laisve, džiaugėsi savo gražumu, o kuo-daugiaus tuo paveikslu, koks matyti buvo tenai žemai. Šaukė savo brolius, kad sulyg jo pasikeltu, bet tie atsisakė, nenorėdami skirtis nuo medaus, kurio daug turėjo žemiški žiedai. O jis nenorėjo nusileisti žemyn, bijodamas, kad jo nesumin-džiotų begėdiškos nagos. Vienok teip-pat reikalavo medaus, kaip ir kiti drugiai, ir dėlto pasikėlė ant kalno, pilno visokių žolynų ir ne-prieinamo . . . ašvieniu. Čia lekiujo jis linksmas ir laimingas, rinko medų ir buvo labai dėkingas žiedams, kad jį išgelbėjo nuo skaudaus nusileidimo žemyn. Ir kada tik iš augšto pasėrgėjo kurį-nors iš savo brolių perdaug prisiartinant prie tako, ašvienio nagų išminto . . . kur jau tiek daug drugių pražuvo . . . tuokart savo sparneliais plestendamas norėjo jį perspėti.

Bet neatbodavo jo perspėjimų. Broliai tenai žemai nė nematė drugio, kurs buvo ant augšto, nes, užsiėmę vien-tikt medaus rinkimu, visai nežinojo, kad ir ant aukšto galėtų augti žolynai. -ytė.

„Neramiosios“ Maskolijos vietos.

Nr. 6 „V-o“ paduoda surašą „neramiųjų“ Maskolijos vietų. Tas surašas aiškiai liudija mums, kaip plačiai išsiplėtojo į porą paskutinių metų revoliucioniškas Maskolijos judėjimas; bet tas surašas da toli nepilnas — čia aš padodu kur-kas pilnesnį iš Nr. 3 „Žizn'ės“:*)

Gyventojai.	Gyventojai.
1. Astrachaniaus gub. (be Kal-mukų stepų ir Astrach. kazokų kariūm . . . 841391	*32. Fergano apielinkė . . . 1560411
*2. Baku ir Bakų pavietis . . . 177606	33. Irkutsk 51434
*3. Baltstogė (Gardyno gub.) 63927	*34. Jaroslavl 70612
*4. Bessarabijos gub. 1933436	Kariumenės Dono apielinkės:
5. Blagovieščensk 32606	*35. Nachičevan, *36. Rostov ties Donu
*6. Charkovo gub. 2509811	ir *37. Taganrogo apygarda . . . 566727
*7. Chersoniaus gub. 2732832	*38. Kazan 131508
Černygovo gub.: 8. Černygov, 9. Nie-39. Kuršo gub. 672634	*40. Kyjevo gub. 3576125
žin, 10. Gluchov, 11. Starodub, 12. Go-41. Maskvos gub. 2433356	*42. Minsk 91494
rodnia, 13. Novozibkov, 14. Novgorodsie-44. Mogiliavo gub.: *43. Mogiliavo,	44. Goršk, 45. Bichovo, *46. Gomelio,
versk, 15. Borzna, 16. Sosnica, 17. Kro-47. Oršansko, 48. Rogacevo ir 49. Sienu	paviečiuose 1216454
leviec, 18. Oster, 19. Mglin, 20. Konotop, Nižnynovgorodo gub.: *50. Nižny-	novg., *51. Balachino, *52. Siemionovo
21. Klinci, 22. Počep, 23. Berezna, 24. Go-ir *53. Gorbatovo paviečiuose . . . 607563	54. Odesa 405041
lenka, 25. Siemionovo, 26. Mienna, 27. No-54. Odesa 405041	
vosovka, 28. Seredina-Buda, 29. Korop ir	
30. Bachmač 265161	
*31. Ekaterynoslavo gub. 2112651	

	Gyventojai.		Gyventojai.
55. Penza	61851	*74. Tiflys	160645
*56. Peterburgo gub.	2107691	Tomsko gub.: *75. Tomsk, 76. Bysk,	
57. Petrozavodsk	12521	77. Barnaul, 78. Kainsk ir 79. Mariinsk	113202
*58. Podoliaus gub.	3031513	80. Tulos gub.	1432743
Poltavos gub.: *59. Kremenčugo,		81. Uralo apielinkė	644001
*60. Konstantinogrado, *61. Perejaslavo		82. Viatka	24782
ir *62. Poltavos paviečiuose, ir *63. Pol-		*83. Vilniaus gub.	1591912
tavoj	944009	Vitebsko gub.: *84. Vitebsk ir	
*64. Ryga	282943	*85. Dinaburgas	138376
*65. Samarkando apielinkė	857847	Vladymiro gub.: 86. Vladymir, ir	
*66. Samaros gub.	2763478	*87. Šujos ir *88. Pokrovo paviečiu	353387
*67. Saratov	137109	*89. Volinijos gub.	2997902
Sir - Darijos apielinkės: *68. Taš-		90. Voroniežiaus gub.	2546255
kento, *69. Aulijetinių ir *70. Čimkentų			
paviečiuose	1011908		
71. Stauropol Kaukazo	41621		
*72. Tarbata (Dorpat)	42421		
*73. Tauridos gub.	1443566		

Iš viso 44794243

Visos šitos skaitlinės, paimtos iš statistiškų lentų „Brokhauzo ir Jefrono“ žodyno, priguli paskutiniui surašui Maskolijos gyventojų 1897 m. Iki 1 d. sausio 1902 m. tas skaitlius galėjo užaugti iki 46 833 705, imant vidutinį priaugimą gyventojų — 1,41%; taigi daugiau kaip $\frac{1}{3}$ visos Maskolijos Imperijos gyventojų arba beveik $\frac{1}{2}$ visų Europos Maskolijos gyventojų priskaityta prie neramiųjų. 44 vietose įvesta padidintoji sargyba, taigi šiose vietose „užlaikymui ramumo jau nebeužtenka paprastų įstatų;“ bet ir kitose 48 vietose jau nebeužtenka paprastų įstatų ir gubernatoriai, pasiremdami ant § 421 „Obšč. Gub. Učr.“, apskelbė tuoliausius įstatus, pramintus „neperžengtiniais parėdymais.“ Toks dalykų stovis aiškiai liudija, kad jau artinasi žmonių sudas, kad kumščios ir kančiaus dienos jau suskaitytos . . .

Revoliucionierius.

) Vietos, kuriose yra įvesta padidintoji sargyba, pažymėtos žvaigždute (). Visose kitose vietose įvesti neperžengtinieji gubernatorių parėdymai („obiazatelnija postanovlenija“). Į šitą surašą visai neįeina Lenkija ir Finija; be to da neįeina „Zeja - pristan“ ir Novo - Nikolajevo (Siberijoje), kur ir įvesti neperženg. parėdymai.

Prisiūsti į Red. nauji raštai.

Protestas kooperatyviškos draugystės „Lietuvos“ ir „Farapijos D-tės Šv. Petro“. Londonas 24 d. kovo 1902. pp. 4 in 8°.
Zinyčia Nr. 4—5. Tilžėje 1902 pp. 127 in 8°. Prekė 50 fenigų.

Atsakymai.

Ignotui. Pabaigą „Ivairių atbalsių“ apleidome. Žagariečių pasielgimą mes laikome už naturališką pasekmę pasielgimo gubernatoriaus, kuris, kaip Tamsta sakai, „negalėjo išduoti tiesos Nariskiniui permainyt vieškelio liniją be žmonių sutikimo.“ Toks pasipriešinimas butų galėjęs atsitikt ir spaudai leidus. — Butų mums akyva žinoti polemika „Novoje Vremia“ dėlėi leidimo lietuviams spandos. Teipgi akyva butų daugiau žinot apie Kauno vyskupo prašymą.

Lietuvaniui. Tamstos raštai nė tapo numesti „po stalū“: mes raštų nemėtom, nors jie ir butų menki. — Atskaitos „Rygos Liet. Paš. D-stės“ netalpišime, nes laukiame atskaitos spausdintos. — Kas darėsi ant vestuvių Aukso dyj negali garsint, nes tai išrodytų ant skundo.

Išsiūsta į Amerika. „Tėvyniški Balsai“ *Bijuno*, „Vaizdelis“ (Pakaruoklis) *Liepuko*, „Vaizdelis“ (Stornas) *Liepuko*, „Musų studentai ir patriotai“ A, „Šuvis“ *L. Gerulio*, „Vampyrūs“, „Šakninė grūšė“ *Liepuko*. Korespond.: iš Essų, Peterburgas (*Draugo, Dobrego Vako, Vienbalsio ir Skribliaus sunaus*).

Atsakomasis redaktorius J. Lapinas. — Spausdinta pas Otto v. Mauderodę, Tilžėje.

Knygos „Varpo“ ir „Ukininko“.

1. <i>Trumpa senovės lietuvių istorija.</i> 1892. po. 56	10 kap.
2. <i>Motiejus. Išguldymai apie ukiškus augalus.</i> 1893. pp. 23	5 „
3. <i>Sodų veisimas ir pudynių dirbimas.</i> 1893. pp. 12	5 „
4. <i>Apie mėsus.</i> 1894. pp. 24	5 „
5. <i>Apie keletą tikrų ir pramanytų mėsų.</i> 1894. pp. 23	5 „
6. <i>Biedron. Apie pakraikas.</i> 1894. pp. 19	5 „
7. <i>A. V. Kas kaltas?</i> 1894. pp. 24	10 „
8. <i>Kaukazo belaisvis.</i> 1894	5 „
9. <i>Mūsų pasakos.</i> 1894. pp. 26	5 „
10. <i>Jurgis Kastrijotas.</i> 1894. pp. 13	5 „
11. <i>Dr. Baltušis. Vakaras Tیلوiko pirkteleje.</i> 1894. pp. 15	5 „
12. <i>Krumplių Jonas</i> 1895. pp. 36	10 „
13. <i>Trusas ir kapitolas.</i> 1896. pp. 42	10 „
14. <i>K. Vistos ir jų auginimas.</i> 1896. pp. 36	5 „
15. <i>Šventmikis. Parmazonas arba baisumas Dievo rustybės.</i> 1897. pp. 36	10 „
16. <i>Gyviųjų Gydymojas. Iš boburgio parvažiuvus.</i> 1898. pp. 40	5 „
17. <i>P. A. Apsakinėjimai apie žemę, vandenį ir orą.</i> 1898. pp. 48	10 „
18. <i>S-s. Maskolių valdžia ir žmonės.</i> 1898. pp. 54	10 „
19. <i>Žemaitė. Paveikslai (iš „Ukininko“).</i> 1899. pp. 36	5 „
20. <i>Žemaitė. Paveikslai (iš „Varpo“).</i> 1899. pp. 47	5 „
21. <i>Sniegocki. Kaip reikia kiaulės auginti.</i> 1899. pp. 58	5 „
22. <i>Pagaikštis. Bitės.</i> 1899. pp. 24	5 „
23. <i>Mykolaitis. Mindaugis</i> 1899. pp. 58	5 „
24. <i>Dokumentas apie lotyniskas litaras lietuviškoje literaturoje.</i> 1899. pp. 44	5 „
25. <i>Ar dabar yra baudžiava?</i> 1899. pp. 56	10 „
26. <i>Lazdynų Pelėda. Kas priešius?</i> 1900. pp. 32	5 „
27. <i>Bitė. Tėvas ir sumus.</i> 1900. pp. 23	5 „
28. <i>Žemaitė. Valsčiaus sudas (komedija).</i> 1900. pp. 19	5 „
29. <i>B. Kova (drama).</i> 1900. pp. 40	10 „
30. <i>A. Micevyčius. Velinės.</i> 1900. pp. 68	15 „
31. <i>Trumpa istorija Didžiosios Prancūzų Revoliucijos</i>	10 „
32. <i>J. E. Grabnyčių žvakė.</i> 1901. pp. 31	5 „
33. <i>Žemaitė. Paveikslai (iš „Varpo“).</i> 1901. pp. 42	10 „
34. <i>Lazdynų Pelėda. Sugriautas gyvenimas</i> 1901. pp. 29	5 „
35. <i>Tv. Sunadvokatis.</i> 1901. pp. 48	12 „
36. <i>Farapija ir kunigas.</i> 1901	5 „
37. <i>Ž. „Ne Gadaj“ arba Baisus Sapnas.</i> 1902. pp. 18	5 „
38. <i>B. Nebepirmas</i> 1902. pp. 23	5 „
39. <i>Žemaitė Atminimai.</i> 1902 pp. 23	5 „
40. <i>Dvi Moterys. Velnius spąstuose.</i> 1902. pp. 62	10 „
41. <i>L. P. Judosius.</i> 1902. pp. 11	5 „

Adresas: **M. Saunus, Rokaiten per Neukirch**
Ostpreussen - Germania.

„Tėvynės Mylėtojų D-tės“ knygos.

(Lietuvoje „beturčiams“ dalinamos dykai. — § 6.)

1. *Keistulis. Vertė Vincas Kapsas.* 1897. pp. 101.
 2. *Orleano mergelė. Vertė Vincas Kapsas.* 1898. pp. 157.
 3. *Lenkai ir Lietuviai. Pagal lenkiškus istorikus parašė Zenkalnis.* 1899 pp. 61.
 4. *Grovo Kyburg'o kelionė Lietuvoje. Lietuviškai išguldė J. Basanavičius.* 1900. pp. 52 (su Vytauto pav.)
 5. *Vanduo ant žemės, po žeme ir viršuje žemės. Vertė Drugys.* 1900. pp. 33. (Su 6 pav.)
 6. *Baudžiava Lietuvoje. Parašė Žmogus.* 1901. pp. 76.
 7. *Geologija. Vertė S. M.* 1901. pp. 194 (su 47 pav.)
- Pajauta. Lizdeikos duktė arba Lietuva XIV. šimtm Išguldė Andrius.* 1898. pp. 155 (aukauta kun. Miluko.)

Naudingos ir smagios pasiskaityt knygelės.

1. Naudingi skaitymai iš prigimties mokslo su daugelio paveikslėlių	30 kap
2. Iš kur akmenys ant mūsų laukų atsirado (su paveikslėliais)	20 „
3. Saulės ir mėnesio aptemimai (su paveikslėliais)	20 „
4. Pirmutinė pašalpa umai susirgus; teipogi gėralai alkogoliniai ir taboka	15 „
5. Kapai didžiū kunigaikščių ir karaliū Vilniuje	15 „
6. Garo mašinos ir gelžkeliai (su paveikslėliais)	10 „
7. Pamokinimas, kaip nuo pagelimo apsaugoti žmones, pagedusių sūnū aprietus	6 „
8. Džiova ir kaip tos ligos apsisaugoti	6 „
9. Patarmės moterims, kurios nori būt sveikos	10 „
10. Trumpa šneka apie limpančias ligas ir kaip nuo anų atsiginti	10 „
11. Trijs pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadorių sodiečių (antra laida)	15 „
12. Bulvių vaisinimas	15 „
13. Zaibas ir griaustinis (su 21 paveiksl.)	20 „
14. Apie Joną Gutenbergą ir apie tai, kaip žmonės rašymo ir spaudos išsimokė (su 10 paveikslėliais)	20 „
15. Kas tai yra dirbama žemė, kaip ji atsirado, kokie yra jos skyriai ir kaip anuos pažinti	15 „
16. Epiktėto aforizmai su pridėjimu keletu skyriū iš jo „Pruntavimų“	15 „
17. Trumpa geometrija	50 „
18. Ukiškos draugystės įvairiuose kraštuose	10 „
19. Parinktos lietuviškos dainos pagal Antaną Juškevičių	6 „
20. Kaip apsireiškia gyvastis žmogaus kune (su 35 paveikslėliais)	15 „
21. Tekinimo amatas (su 47 paveiksl.)	15 „
Spaudoje:	
22. Nekurie amatai (su 43 paveiksl.)	15 „
23. Įrankis dėl pagerinimo ir sutaisymo šosiejinių ir paprastų kelių (su 40 paveiksl.)	15 „
24. Avižų auginimas (su 8 paveiksl.)	10 „
25. Gyvenimas šv. Kazimiero (su 3 paveiksl.)	10 „

Knygelės gaunamos pas J. Lapiną, Tilžėje. Rašant laiškus reikia toks adresas padėti:

J. Lapinas, Goldschmiedestrasse 8, Tilsit (Ostpr.)

Perkupčiams 50% rabato, t. y. pusė prekes.

Pas p. **Lapina** galima gauti pirkti teip-gi knygas ir laikraščius „Varpo“ ir „Ukininko“ Red.